

יִיִדישע

פֿאַלקס־צייטונג

11 Februar 1903.

פֿערלאַן „פֿאַלקס־פֿילדונג“ וואַרשאַ.

י"ד שבט תרס"ג.

אינהאַלט: ייִדישער נאָכן: ס. — אַ בריק אין דער רעדאַקציע. — צווישען נאָמענען. — פֿאַליטישע ענינים. — נייעס פֿון דער וואָך: וועלט נייעס: II ייִדישע נייעס. — אַ ייִדישע ירושה: ק. ג. — חמשה־עשר פֿירות: יהודה שטיינבערג. — חמשה־עשר (שר): ח. חלף. — פֿאַלקס־דינג צו פֿיסלעך: דיר י. ליאָקומאָניטש. — פֿריהער אינאָיטער: א. ש. נאָקס. — ליטעראַטור און קונסט. — ייִדישע פֿרויען-וועלט: I אַלגעמיינע נייעס: II ייִדישע נייעס. — דאָס פֿאַמיליע־לעבען פֿון די ווילדע: וו. ראָנעמאַן. — מודעות. פֿעליעמאַן: צעייגט און צעשפּרייט: שלום עליכם.

1903 אַבאָנעמענט אויף דעם נייעם יאָהר 1903

אויף דעם נייעם יאָהר געפינט זיך אין דעם פֿאַרשטעל פֿון אונזער רעדאַקציע פֿיעל אַרטיקלען פֿאַר אלע אַבטײלונגען פֿון אונזערע שטענדיגע מיטאָרפֿייטער:

י. דינעזאָהן: ד"ר ח. ד. הורוויץ: ד"ר י. ליאָקומאָניטש: מ. ספּעקטאָר: ד. פֿינסקי און יעלום עליכם.

אויף דעם נייעם יאָהר גיט די „פֿאַלקס־צייטונג“ איהרע יעדע ליבע אַבאָנעמענט אַ פֿרעמיע:

אלע ווערק פֿון יעלום עליכם — מיט דעם פֿילד און פֿאַנאַסיע פֿון מחבר — 4 בענדער פֿאַר 1 רובל מיט פֿאַרשטא.

די אלע ווערק פֿון שלום עליכם זענען איבערגעקוקט און אויסגעבעסערט פֿון מחבר. ווערן זיך מיט נייע שריפט. מיט נקודות אינאָיט אַ פֿאַרשטער. אַבאָנאָמענטס־פֿרייז אינאָיט אַרבעט געפינט זיך אין אַנהויב פֿון יעדען נימער.

מראשית שנת תרס"ג נעשו שניים לשובה בהוצאת העתון הזה:

(א) „העולם קטן“ הוא מעתה מנוקד כולו, תתכן יותר קל ונוח. (ב) הפורמט נשתנה לטוב וליופי. האותיות הן יותר בהירות והצורות — יותר יפים. (ג) תחת המחיר הקודם, 6 רובל לשנה, נקבע מעתה המחיר

רק 4 רובל לשנה

2 רובל לחצי שנה, 1 רובל לרבע שנה.

החוחמים לשנה שלמה יקבלו בסוף השנה תשורה יפה חנם. דמי החחימה יוכלו לשלם גם לשעורין: 2 רובל בעת החחימה ושני הרובל הנוותרים בראשית הרבע השני.

בתור הוספה מיוחדת ל„עולם קטן“ ירחין פדגוגי בעד החורים והמורים בשב:

„הפדגוג“

בו יבואו מאמרים בכל מקצעות החנוך וההוראה, החדשות במקצוע החנוך, החנוך העברי ביחסו אל החנוך הכללי, השקפה על מהלך החנוך בא"י ובחו"ל; החדרים, הת"ת ובתי הספר, מאמרים ע"ד הטבת המצב החמרי והרוחני של המורים והמלמדים; דו"ח מאספות מורים, כרוניקה מעולם ההוראה העברית והמורים העברים בקרת ספרי הלימוד והקריאה לבני הנעורים, שאלות ותשובות בעניני החנוך והלימוד במעשה; לשכת מודיעין (ביורא) בעד חורים ובתי ספר המבקשים להם מורים, ובעד מורים המבקשים להם משרות ומקומות להוראה.

מחיר „הפדגוג“: 8 רובל לשנה, 1.50 רובל לחצי שנה, 75 קאפ לרבע שנה.

לחוחמי „העולם קטן“ 2 רובל לשנה, 1 רובל לחצי שנה, 50 קאפ לרבע שנה.

זרופקט מפוסט ע"ד „העולם קטן“ והפדגוג ישלח חנם לכל דורש.

האדריסה:

Издат. „Tyshia“ Bapишa. — Verlag „Tuschija“ Warschau

בע"פ: נובלופקי 7 מען 9.

עולם קטן

עתון שבועי מצויר לבני הנעורים (נדפס בקרקו).

העורכים:

המו"ל:

הוצאת „תושיה“ בורשה. א. ל. בן־אביגדור וש. ל. גרדון.

העתון המצויר האחד בספרותנו בכלל והיחיד לבני הנעורים שלנו בפרט.

בו נדפסים:

- (א) מאמרים לחגי ישראל וימים חשובים בחיי עמנו.
- (ב) ספורים קטנים וגדולים.
- (ג) אנדוּת ושיחות.
- (ד) שירים ומשלים.
- (ה) מחזות.
- (ו) פרקים מדברי הימים.
- (ז) תולדות אנשי שם בישראל ובעמים.
- (ח) ידיעות העולם והטבע.
- (ט) ספורי מסעות.
- (י) ידיעות וחדשות, שיש בידיעתן תועלת לבני הנעורים.
- (יא) ענינים קטנים (בדיחות, מכתמים פתגמים, חידות, חליפות מכתבים בין בני הנעורים, משחקים וכו').
- (יב) תמונות אנשים וצורות שונים.
- (יג) תוי מנגינות לשירים שונים.

שפת „העולם קטן“ קלה ומבטית והסגנון נאה ומלכב.

כל גליון מלכב שהוא נעים לקריאה ומלכב את נפש הקוראים הקטנים והצעירים, הנהו גם מעין חריטומטיה מצוינה ללמוד שפת עבר, העתון נדפס על נייר יפה וכדפוס מהדר והתמונות מצוינות בפיין וטובין.

Bracia Pryzment & Aleksander Lewin.

אליין-פערקויף פיר גאנץ רוסלאנד אונד פוילען

טואלעט-זייפען אונד פערפומען

דער בעריהמער פאבריק

Gust. Stuermer

רעקאמאנדירען בעזאנדערס בלומענזייפען פערשיעדענער גערוכען, וויא אויך Semiramis אונד א נייע סאָרט זייפען Trianon, אויך אללע סארטען א-דע-קאלאן אונד בלומענ-אדעקאלאן אין פערשיעדענע גערוכען.

5-5

Warszawa, Pasaż Simonsa sklep Nr. 11.

(188)

РОССИЙСК. ОБЩ. ТРАНСПОРТОВЪ

בעהאנטמאכונג

די פילע פון דער רוסישער אגענטור נעזעלשאפט צום טראנספארטירען אונד איבערשיקען אלערליי סחורות אונד זאכען סאי אויס'ן ים סאי אויף דער יבשה אין ווארשא (מיטאדאמא № 5) אויך אלע אנדערע פילעס אין רוסלאנד, נעמען אן צום איבערטראגען אונד איבערשיקען אלע סארטען סחורות, קליידער, מיבעל אונד אלערליי אנדערע זאכען, פינקטליך פון ווארשא אין אלע שטעט אין אמעריקא אונד אפריקא, די געזעלשאפט עמט אב אליין די זאכען פון קאנטאר, וואו עס ווערט צוגעשיקט אונד שטעלט עס צו דעם, וואס דארף דאס אבגעבען. — בעזאחאלען פאר דאס צושטעלען דארף מען וואו מען נעמט אב די זאכען, די געזעלשאפט נעמט זיך אויך אונטער איינצוקאסירען נאכנאמעס פון די וואס בעקומען די זאכען אין די ערטער וואו זיי זענען.

אונזער קאנטאר אין ניו-יאָרק איז אין דער בראדוויי סטריט 120, דארט ווערט גערעדט אויף אלע לשונות וואס מען רעדט אין רוסלאנד.

די גענויעסטע נאכריכטען אונד אלע אנדערע תנאים ווערן ערקלערט יעדען אין אונזער קאנטאר (מיטאדאמא № 15) אין ווארשא פון 9 ביז 3 דעם ווינער בייטאג אונד פון 5-8 אבענד, א הויז קריסט-ליכע ימים טובים.

דער פערזאנלעכער פון דער רוסישער אגענטור אין ווארשא א. ב. אבקיין. (156) 1-4

י. שעקמאן ווארשא.

פאבריק פון וילבער 84 פראכט (128) עט פלאטע-ווארען. 7-40

Варшава, Валевки № 20. Я. ШЕКМАНЪ

מאנאן טאלענטן 20 פאבריק דיקא 10

חירורגיש-ארטאפעדישע אנשטאלט

פון ד"ר רייכשטיין

נעהמט אן צו חירורגישע בע-האנדלונג אויסגעקומען שדרות אונד פיס; געלענק-אונד מוסקל-קראנקהייטען, ווי אויך צו מאססאן, פון 4 ביז 6 אונד, אין דער אר-טאפעדישען ווערקשטאט ביי דער אנשטאלט ווערען פערפערטיגט דורך ספעציאליסטען: קארטעמען, אפאראטען צו האַנדלען אונד פיסע (שיינען) הילענאפאראטע העסטינג קינסטליכע פיסע, אלערליי רופטור-אונד בויך-גארטעל א. ז. וו.

10-6 31 לעשנא 31 (181)

הוצאת "ישרון".

כי"מ "ישרון" מלא וגדוש בכל הספרים החדשים שיצאו לאור מכל בתי הדפוס העבריים וגם בספרים העתיקים יקרי הערך והמציאות, קונה ומוכר ספרים וביבליוטקות גדולות מכל מיני ספרים עבריים. נכנס לרשות הוצאת "ישרון".

אלבום ארץ ישראל והמושבות מאת ש. ראפאלאוויץ וזקס. פנין יקר כזה לא היה עוד בספרותנו. שבעים וחמש ציורים ממראות הארץ וממקומות הקדושים וממושבות אחינו בארץ"ק. ותולדות המושבות וראשית התיסדותן.

כתוב הוא עברית ואשכנזית. האלבום הזה ראוי הוא להיות בכל בית היהודי לנו ולקשות.

מחירו 8 רובל, בכריכה יפה 8 75 עם פורט, למו"ס ואגודות ציוניות הנחה הגונה. Книгоизд., "Иешурун", Вильна Verlag "Ieschurun" Wilno Russland. 25- (91)

ד"ר מ. קעניגשטיין

ווארשא. גראניטשנא № 6

בעהאנדעלט האלד, אייערען-אונד נאזען-קראנקהייטען ביז 10 אין דער פריה אונד 6-8 נאכמיטאג. אין דער הילאנשטאלט דיקא 26 פון 2 ביז 8, (96) 13-50

פריידענען אונד דאמען

קענען זיך אויסלערנען גוט שניידען אונד ניהען אין א קורצע צייט דורך ברייף אין ווארגאן, רוסיש אונד דייטש, די מעטאדע איז די בעסטע אונד די גרינגסטע, אפילו 14 יעהריגע מעדען קענען זיך גוט אויסלערנען, אויף תשובה א מארקע. ניט זאמט אונד פרעגט אן ביי:

Г-жа Бетъ Найдичъ, Варшава. 52-24 (25)

נור מיט עטליכע רובל

קאן יעדער מענטש ביי זיך אויפ'ן ארט אנטע פרנסה איינפיהרען, אכרופ'ליכע ערקלערונג חנם לכל דורש. Я Найдичъ, Варшава.

ד"ר וויכטיג

פיר סוחרים אונד פאבריקאנטען.

מאכע היערמיט בעקאנט, דאס אום צו קענען אויספיהרען רעל אונד וויכער די בעשעלונגען פון די געהערטע קליענטען, האבע איך מיינע 17 יאהר לאנג עקזיסטירענדע

שידדער-פאבריק

איבערגעטראגען פון דיקא 16 אין א פיעל גרעסערען לאקאל

דיקא 26

אונד נעהמע אויך אן אלערארט מאלער ארבייט אין געוועלבען אונד פאבריקען צו אלער ביליגסטען פריידען.

M. Burgin, Warszawa Ozika 26.

Зеркальный фабрикантъ ЮДКА ВЕЙНБЛАТЪ, Варшава, Слизская 22.

עמפעהלט אללע סארטען פערטיגע שפיגעל, אויך אללע צוראטען פיר שפיגעל פאבריקאנטען, צו גראסע אונד קליינע פאבריקאציען, די בעסטע עצות אין די פאבריקאציעסגעשעען אנגעלעגענהייט. ביליגסטע פריידען. 25-7 (104)

בעריטשעווסקעס קליינע ביכלעך

- (1) א מעשה.
- (2) שמועסען.
- (3) הקדמות.

פרייז פיר אלע דריי ביכלאך 15 קאפ צו בעקומען אין דער רעיאקציע "וירשע פאלקסצייטונג", "הצפירה" אונד ביי ה' צוקערמאן, מו"ס. (144) 4-8

נייעם!

פראקטיש אונד ביליג!

מאשען-קאסעס (1/2) לויט וואג) אין ניקעל אונד פלאטע, זעהר פראקטישע שפאראט קאס-סעס אנצוזאמלען זיך א סוממע, דורך אריין לעגען אין קאסעלע יעדע טאג א 10 קאפעקען שטיק, פון וועלכען טען קאן נישט ארויס נעהמען ביז עס קלייבט זיך אן רובעל.

דאס קאסעלע איז זעהר נוצליך פיר פרויען אונד קינדער איז איבערהויפט פיר אינקאסא אונד אסקעוואטען אגענטען איבער צו געבען עס די קונדען גראטעס, אלס פראכט שיקען מיר אויך ארויס 1 רובענד.

אגענטען מיט גוטע בעדינגונגען ווערען געזוכט.

פאטענט № 19401 אדרעסע: 3-2 (151)

Б. Тененбаумъ Варшава, Гусья 27, кв. 37.

וויר מאכען אויפגעקומען

אויף דען פריוואט חירורגישען שפיטאל פון ד"ר בארעל ווארשא מוראנווסקא 14, אלע אפעראציע-נען ווערען דורכגעפיהרט פאן ד"ר בארעל. אנגענומען ווערען חיות-נישע קראנקע יעדען טאג פון 10-2 פרייוואט וואהנונג דיקא 3 פון 4-7 אונד 9-11 (88)

МИХАИЛЬ ПИКЪ

Варшава, Медовая № 1.

ווער עס האט א שוואכע אדער קורצע ראיה געפינט זיכערע הילפע ביי געברויך פון ברוילען מיט טאפאס גלאזער, וועלכע זענען די בעסטע אויף דער וועלט. פרייז אין ניקעל-פאסאנען 2 רובעל אין טאלמיגאלד 8 רובעל. אנאטאמישע גוטמי באנדאזשען פיר מענער אונד פרויען פון 8 רובעל פער שטיק זיכערע מיטטעל געגען קינדעראוויקאט (חשובי בנים) אונד אונגעקעהרט. מאכאט-פערבאנד-שוטץ פיר פרויען פון 1 רובעל פער שטיק.

אליין פערקויף ביי מיכאל פיק, ווארשא, מיטדאמא № 1

אָבאָנאַמענטס־פּרײַז פאַר רוסיאָלאַנד:

נעחמדי'ג 4 רובל, האלב־נעחמדי'ג 2 רובל
פערטעל־נעחמדי'ג 1 רובל.

צוואַנצן מיט דער פּרעמיע „אלע ווערק פון
שׂום עליכם“: נעחמדי'ג 5 רובל; האלב־
נעחמדי'ג 3 רובל. פערטעל־נעחמדי'ג 1.50 רובל.
נעחמדי'ג אָבאָנאַמענטן קענען די 5 ר'
אויסצאהלען אין ראַשען: ביים אויסשרייבען
2 רובל, דעם 1־טען אפריל 1 רובל, 1־טען
יולי 1 רובל און דעם 1־טען אקטאבער די
לעצטע ראַשע 1 רובל.

איינצעלנע נומערן 8 קאָפּ 16 העלער.
פּרײַז פאַר מודעות (אנצייגונג):
פאַר יעדער קליינע צײַה פּעניט 15 קאָפּ.
30 העלער, 40 פּעניט.
אויף די ערשטע זײַטע פאַר דעם טעקסט
0 קאָפּ 60 העלער, 80 פּעניט.

יודישע

פֿאלקס־צײַטונג

אַ וואַכען־בלאט פאַר אלע יודישע אינטערעסען.

די אַרבעט פאַר עסטרייך־אונגאַרן
און אנדערע לענדער:
Administration
„Jüdische Volks-Zeitung“
Krakau, Sebestyangasse 32.

די אַרבעט פאַר רוסיאָלאַנד:
Издательство „Tyshia“ Варшава
для „Фолксбилдунгъ“
מינדליך: נאוואליסקי 7, וואהננג 9.

אָבאָנאַמענטס־פּרײַז:

עסטרייך־אונגאַרן: נעחמדי'ג 10 קראַנען.
האלב־נעחמדי'ג 5 . . . . .
פערטעל־נעחמדי'ג 2.50 . . . . .
רוסיאָלאַנד: נעחמדי'ג 9 מאַרק.
אמעריקאַ, ענגלאַנד, יעדער 8 שילינג 8 פּענס.
אנדערע לענדער: נעחמדי'ג 11 פּראַנק.
צוואַנצן מיט דער פּרעמיע „אלע ווערק פון
שׂום עליכם“: נעחמדי'ג 12.50 קראַנען;
11.25 מאַרק; 11 שילינג; 14 פּראַנק.
האלב־נעחמדי'ג 7.50 קראַנען; 6.75 מאַרק
6.60 שילינג; 8.40 קראַנק; פערטעל־נעחמדי'ג
ליד 3.75 קראַנען; 3.40 מאַרק; 3.30
שילינג; 7.29 פּראַנק.

ענדערן די אַרבעט קאָסט 20 קאָפּ.
40 העלער.

נאר פיעל ערד אין דער "ששערטא", נאר אפילו אין טיעף רוסיאָלאַנד,
וואו א יוד טאר גיט איבערנעכטיגען.
יידען דארף מען גיט, ערלויבען קויפֿען ערד, ווייל זיי נע-
מען זיך אליין.
דא גיט לאנג פרענגען ווידער די רוסישע צייטונגען א נידע,
אז די שטאדט ריגא זאל אריינגעהן אין דער "ששערטא", דאס הייסט
יידען זאלען מענען דארטען וואהנען.
און ווידער האבען אונזערע שונאים אנגעהויבען ליארטען, אז
יידען נעהמען איין נאנצע שטעט.
א בענוויז ווי יידען זענען מנצח, פרענגט א פוילישע צייטונג, אז די
שטאדט לאדז האבען יידען איינגענומען און צו ביסלעך־ווייז שטיפען
זיי ארויס פון דארטען די פאליאקען מיט די דייטשען. די צייטונג
פרענגט דערצו די דאזיגע בענוויזע: אין יאהר 1891 האבען פון די 1240
פירמעס, וועלכע האבען זיך דעמאלט געציילט אין לאדז, 605 פירמעס
אדער 50 פראצענט געהערט צו די דייטשען, 48 אדער 88 פראצענט,
צו יידען און 219 אדער 17 פראצענט, צו פאליאקען. נאר אנדערש
זעהט אויס לאדז שפעטער מיט 10 יאהר, דאס הייסט אין 1901: פון
1680 פירמעס געהערען צו יידען 740 אדער 45 פראצענט, צו די דיי-
טשען 630 אדער 37 פראצענט און צו די פאליאקען 310 אדער 18
פראצענט.
פון די לאדזער הייזער געהערען צו יידען 40 פראצענט און פון
די הייזער וואס געפינען זיך אונטער דער שטאדט (פארשטאדטען)
געהערען צו יידען 70 פראצענט.
און אזוי ווי איהר זעהט האבען זיך אין א צייט פון 10 יאהר
די יודישע פירמעס אין לאדז פארמעהרט מיט 12 פראצענט, דייטשע
האבען זיך פארקלענערט מיט 18 פראצענט און די פוילישע זענען
געבליבען ביי דער אייגענער גאחל.
די לאדזער הייזער געהערען כמעט אין גאנצען צו יידען.
היינט האבען דען יידען גיט מנצח געוועזען די שטאדט לאדז?

יודישער נצחון.

עס איז געוועזען א צייט, וואס אונזערע שונאים פלענען יידען
זידלען מיט נאנץ פראקטע און מאוסע וועקטער; למשל אז יידען גע-
הען ארום ליידיג, טהון נאר גיט, זיי זוכען נאר גרינגע פרנסות, ווי צו
זיין פאקטערס, פראצענטניקעס: דאס פאלק, צווישען וועלכע זיי וואה-
נען, ארבעט שווער און ביטער און די יידען, די פוסטע־פאסטניקעס,
לעבען אויף זייער חשבון און ווי פיאנקעס זוינען זיי דאס פאלק.
פון דער צייט אבער ווען ביי יידען האט זיך אנגעהויבען די
ציוניסטישע בעוועגונג, זייט מען האט אנגעהויבען סאדערען אויף קאג-
גרעסען, מען איז געווארען פאליטישע ציוניסטען און די "פוסטע-
פאסטניקעס" האבען זיך אויף די קאנגרעסען אנגעהויבען אויספיהרען
מיט אלע קינצען ווי אין איין ענגלישען פארלאמענט, און דאס יודי-
שע פאלק האט אנגעהויבען "אויפלעבען". זייט דענסטמאל האבען א
טהייל פון די יודישע שונאים אויפגעהערט זידלען יידען מיט די בע-
קאנטע מאוסע וועקטער און זיי אויסגעהערט רופען "פוסטע־פאסטני-
קעס", נאר זיי האבען אנגעהויבען געוואלדעווען און שרייען אויף
יידען מיט שענערע וועקטער אויף איין אנדער שטייגער: אז יידען
זענען גבורים, גרויסע פריזת און זענען מנצח נאנצע פעלקער, נאנצע
לענדער, זיי נעהמען איין נאנצע שטעט און פלייזיין, און מלחמה-
קאסטען און מיט פיעל בעסערע פאליטיקען און מיט וועניגער קרפנות
ווי די ענגלענדער האבען איינגענומען טראנסוואל.
ווי די לעזער ווייסען, האט אין דער לעצטער צייט א רוסישע
צייטונג ארויסגעלאזט א קלאנג, אז אין מיניסטעריים דעם אינזערען
קומט פאר א פראיעקט, אז מען זאל יידען אין רוסיאָלאַנד ערלויבען
קויפֿען ערד ביז 30 דעסיאטין.
פאלד דערנאך האבען אייניגע צייטונגען אנגעהויבען שרייען:
אז יידען האבען גענוג ערד אין דער "ששערטא" און בעארבייטען זי
גיט. איין צייטונג האט זיך אזוי ווייט דערקערט, אז יידען האבען גיט

נאר דער וואס קען דאס יודישע לעבען בכלל און ווער עס האט זיך צוגעקוקט אין די לעצטע 10 יאהר צו דעם יודישען לעבען אין לאנדז בפרט, דער קאן זאגען, אז אף און ווי צו אזא נצחון. דאס פארמערען זיך די צאהל פון יודישע געשעפטען (פירמעס) אין לאנדז, געהט זיך דערפון, וואס אין דער "שטערטא" ווערד מען דערשטיקט פון גרויס ענגשאפט, לאזט מען זיך אוועק אין די געצעל-טע גרעסערע שטעט, וואו יודען מענען וואהנען און דא ווערען זיי נאך מער, נאך גיכער דערשטיקט ווי אין די קלענערע ערטער. די גרויסע צאהל פון די "פירמעס" זענען די צאהל פון די פראמישילענע סווידעמטעלסטוועס, פאר וועלכע יודען האבען איינגע-צאהלט, דאס זענען דאס רוב די קלייטלעך, געווענליכע קליינע פאבריקלעך מיט קאמיסיאנס-קאנטארען, וועלכע זענען געבויעט אויף שפינוועב. פון דעם ביסל נעכד, וואס מען האט מיט געבראכט מיט זיך געצאהלט מען פאר דער "סווידעמטעלסטווע", פאר קלייט געלד אדער פאר דעם פלאץ צום קליינעם פאבריקל אין עס געהט אוועק א יאהר, גיט דא מער קיין קרעמער, קיין פאבריקאנטל, אויס קאמיסיאניער. זיי ווערען אייביגע אריבער לייט און אויף זייער ארט קומען אן נייע און עפענען נייע "פירמעס" און געהען אויף דורך דעם דאזיגען גהינס, ביז זייערע פירמעס ווערען ווי פערשרפ'ט און די צאהל פון די יודישע אריבער לייט פערגרעסערט זיך אויף פיעל מער פראצענט ווי די יודישע "פירמעס".

די יודישע אריבער לייט האבען אין לאנדז כלל נאר גיט וואס צו טהון, נייל אין די גרויסע פאבריקען, אפילו אין די פאר יודישע, געמט מען קיין יודישע ארבייטער גיט צו, און די גרויסע צאהל ארי-מע לייט בלייבט נאר איבער צו בעטלען וואו זיי קענען און די וואס קענען גיט בעטלען שטארבען פאר הינגער אין דער שטיל, אז קיינער ווייסט אפילו גיט פון זיי.

אט אזוי שטעהט עס מיט די 45 פראצענט יודישע "פירמעס" אין לאנדז. פארקערט דער קלענערער פראצענט פירמעס, די דייטשע און די פוילישע ווערען וואס אמאל רייכער און זיי געוועלטיגען איר בער דער שטאדט, זיי געהערט לאנדז. געמט די דאמיניע בערע און זעהט ווער עס שטעהט אן דער שפיצע און אנדערע שטעטלישע אנשטאלטען, וועט מען זעהען אז יודען נאך זייער גרויסען פראצענט פירמעס, זענען די קלענסטע צאהל.

דער גרעסטער פראצענט פון אמת'ע פירמעס מיט גוטע גע-שעפטען געהערט אין לאנדז כלל גיט צו יודען (אויסער עטליכע גע-ציילטע). זעהט איהר, די גרעסטע צאהל אריבער לייט, וועלכע האבען קיין פרנסות, קיין געשעפטען און ווייסען זיך גיט צו וואס צו געהען און מיט וואס וועט מען איבערלעבען דעם מארגענדיגען טאג — אט די גרעסטע צאהל אומגליקליכע געהער צו די יודען אין לאנדז און זענען א סך מער ווי 4 פראצענט פון לאנדזער איינוואהנער.

וואס עס געהער זיך אן צו דעם גרויסען פראצענט יודישע הייזער אין לאנדז איז אויך פשוטאוסט. אז דאס רוב יודישע הייזער זע-נען פארשולדיגט אין די בענק און אויף עטליכע היפאטעקען, אויף אזוי פיעל. אז גיט אומזוסט געהט ארום אין לאנדז א ווערטל: "בעסער צו זיין א סטרוזש (א דוואנגיק) ביי א הויז ווי א בעל הבית פון א הויז".

פון דער גרויסער צאהל יודישע הייזער ווערען נאר רייד די בענק און די בעל-הבית פון די הייזער ארבייטען פאר זיי אזוי לאנג ביז דאס יודישע הויז ווערד פערקויפט סוף כל סוף "מיט דער פויק". עס וויל זיך גלייבען, אז דאס וואס מען וויל ערלויבען יודען קויפען ערד אין נאנץ רוסלאנד און אויף פערברייטערן די "שטערטא" ווי מיט דער שטאדט ריגא, אז יודען זאלען דארטען מענען וואהנען, איז גיט נאר גלאט א קלאנג פון א צייטונג, נאר עס האט אויך א גע-נעפאהרען נאר אהן א ביליעט. איך האב געוואלט נעמען א ביליעט האט מען מיר געזאגט: צו וואס דארף איך נעמען א ביליעט, אז איך קאן פאהרען אזוי אהן א ביליעט? נאן איך: וואס הייסט איך וועל פאהרען אהן א ביליעט, טאמער קומט מען און מע הייסט זיך ווייזען א ביליעט? נאנט מען מיר: איהר קאנט איך, געהן נעמען א ביליעט אז איהר וויקט, נאר מע נאנט איך אז ס'איז גיט גיימיג קיין ביליעט, צו וואס זאלט איהר ארויס ווארפען געלד אויף א ביליעט? נאן איך: איך וואלט נישט גענומען קיין ביליעט, נאר איך האב מורא, טאמער פאהר איך אהן א ביליעט וועט מען זיך הייסען ווייזען א ביליעט, וואו וועל איך נעמען א ביליעט?

מלכה, (האקט זי איבערצאין מיטען).

וואס וועט מאכט עפס דיין ליינער? פארדיענט זיך עפס?

פעסיל, אויב דאך און וועה מיין וועלט, וואס זאל ער מאכען? אז וואס מע טהוט, וואס מע טהוט איז שלים-שלים-מול? האט ער געקויפט הירוש און געווארען וואלוועל הירוש, און אלע נאסען הירוש, אומערדוס הירוש, וואו מע טהוט זיך אקעהר איז הירוש און הירוש, אפשר דארפט איהר הירוש-קויפט ביי מיר הירוש, געמט צו ביי מיר די הירוש, הירוש-הירוש, הירוש-הירוש: וואס האט דיר געטוינט, נא איך, הירוש? זאלסט בעסער געווען קויפען עפס אנדערש גיט קיין הירוש? וואס רען נאנט ער זאל איך קויפען אז גיט קיין הירוש? מע בעהרררר דאך עפס, נאנט ער, האנדלען: זאן איך: קויף, קארן, קויף

פֿעלִיעט און.

צעזייעט און צעשפרייט.

בילדער פונ'ם יודישען לעבען.

אין דריי אקטען

פון
שלוס-עליכם.

(פארשטעלונג).

צווייטער אקט.

(א שטען אויסגעפוצטע זאך, גרויסע הויכע שפיגלען א פארטעפ-אנע, הייד מעבעל, מלכה ויצט ביי א קליין טישל, געבען איהר פעסיל אויף איין זעק בענקעל אין א שטרקישען שאל, ווישט זיך די ליפּען און רעדט ווייך ווי טייג און וים ווי האניג).

I-מע סצענע

(מלכה, און פעסיל).

מלכה, ווען הייסט עס קומסט דו אן, פעסיל?

פעסיל, (מאלט ווי א מיהל) היינט טאקי אין דערפריה מיט פאהן, אז אך און וועה מיין וועלט... העכער האלב וועג בין איך

וויסען יסוד, ווארום די יודישע שלעכטע לאגע, וועלכע נעמט זיך איבערהויפט פון דער גרויסער ענגשאפט אין דער "משערטא", זעהט זיך אין די לעצטע יאהרען צו פיעל ארויס פאר אלעמען גיט נצחון וזקען יודען. גיט גבורות ווילען זיי פענווייזען, נאר זיי וזקען א מיטעל ווי צו לעבען און אזוינע מיטלען ווערען וואס א מאל וועניגער אין דער "משערטא" דורך דער גרויסער ענגשאפט. ס.

א ברך אין דער העדאקציע.

לויט דעם פאקשלאג פון די חברים, וועלכע זענען געוועזען אויף דער אספה-בללית דעם 12 אקטאבער 1911, האט דער אדעסער קאמיטעט פון דער חברה צו אונטערשייטונג יודישע ענדארבייטער און בעלי-מלאכות אין סוריא און ארץ ישראל אויף זיין לעצטער זיצונג (18-טען ד. מ.) בעשלאסען: צו גרינדען א פאגד אויף דעם נאמען פון דעם גרינדער און דעם ערשטען פארזיצענדען פון דער חברה ד"ר ל. פינסקער ז"ל פאר שול- און ערציהונגס-צוועקען אין ארץ ישראל (школьно-воспитат. альный имени д-ра Л. С. Пинскера) 50 פראצענט פון די אלע גרובות, וואס מען וועט מגדב זיין פאר דעם פאגד, וועלען געהן אויף די שול- און ערציהונגס-הצטרבות, וואס דער קאמיטעט האט אין ארץ ישראל, און די איבריגע 50 פראצענט וועלען לעת-עתה בלייבען אינבעריהרט. ביז עס וועט איינטרעטען די מעגליכקייט צו גרינדען אין ארץ ישראל איינע וועלכע עס איז יודישע העכערע ערציהונגס-שולע. די גרובות אבער וועלכע וועלען צופליסען דעם קאמיטעט דוקא מיט דעם תנאי, זיי זאלען נעברויכט ווערען פאר וועלכען עס איז יעצט אין ארץ ישראל בעשינדליכען שול- און ערציהונגס-צוועק אדער פאר דעם אונבעריהרטען חלק פון דעם גייעס פאגד, וועלען פענוצט ווערען לויט דעם וואונש פון די מגדבים.

זייענדיג מודיע דורך אייער געעכרעטע צייטונג אלע חובבי ציון פון דעם בעשלוס און רעכענענדיג, אז דער גייער פאגד וועט א גרויסען ערפאלג האבען. האפט דער קאמיטעט, אז יעדער איינציגער חובבי-ציון וועט אליין פערשטענהן. אז דער גייער פאגד פערארקא נים גרויסרופען קיין פערקלענערונג אין די איבריגע הקנסות פון דער חברה. א פער-קלענערונג אין די איבריגע הקנסות פון דער חברה צוליב דעם גייעס פאגד וואלט געוועזען א צו ביטערליכע ערשיינונג און עס וואלט, זעלבסטפערשטענדליך, שלעכט ווירקען אויף די איבריגע הצטרבות פון דער קאלאניזאציע אין ארץ ישראל. אזא וויכטיגער ענין ווי דער גייער שול-פאגד מוז ביי יעדען חובבי-ציון גרויסרופען גייע פחות, גייע אנטערענגונג און גיט זיין אין קיין פאל א סבה דערצו, אז די איבריגע הקנסות פון דער חברה זאלען זיך פערקלענערען. אדעסא, א' שבט תרס"ג.

אכטונגספאל

פארזיצענדער: אברהם גרינבערג.
סעקרעטער: צבי הירש הימערספאל.

צווייטע באזעצער.

פאר אונז ליגען איצטער שוין צעהן נומערען פון דער גייער ווארנאנישער צייטונג "דער פריינד". אין דעם ערשטען ארטיקלעל פון נומער 1 זאגט "דער פריינד":

"מיר זענען זייער (זעהר) נויט דערפון, צויעל מען זיין (פיעל מען?) די וויכטיגקייט פון אונזער אינטערנעהמונג. אבער מיר מיינען, דאס דער טאג אין וועלכען עס געהט ארויס צום ערשטען מאל א מעגליכע ווארנאנישע צייטונג אין רוסלאנד, וועט פערבלייבען לזכרון אין דער געשיכטע פון ווארנאן און פון זיין ליטעראטור."

אין ערניץ, ובפרט אועלכע קינדער ווי ביי מיר, וואס ליידן נוצט מען נישט, אלע ארייטען, אלע הארעווען, טאג ווי נאכט אין דער יאך, קיין עין הרע א סעמיסטונג, מע דארף דאס, מע דארף גען, מע דארף אהער, מע דארף אהין, און דארפן דארף מען נענוג, נאך אמיין דאר-פען, אוי דארף מען, אז אך און וועה מיין וועלט!... אט האלט איד איצט ביי חתונה מאכען די עלטערע טאכטער מינע, סאכיל רופט מען זי, נאך דער מומע סאכיל, אז דאס א סאכיל, מענט איהר מיר גלויבען, אז א סאכיל, נישטא נאך אזא סאכיל אויף דער וועלט, סאז שוין איין מאל א סאכיל, א סאכיל פון נאט! נעמט זי, סאכיל הייסט עס, א חתן, פון חתן-לאנד, א חתן, האטש א פער-מלאכה, א זייערמאכער, נאר א טאטענס א קינד, און א לייטיש קינד, און א וואהל קינד, און איין ערדליך קינד, און ווי האפען זיך ליב, ביידע דאס חיות, און ער נעמט זי אוי ווי זי שעהט און געהט, אהן א קאפצן נדן, ווארום ווער מיר נדן? וואס מיר נדן? אז איד ווייס נישט וואו וועל איד נעמען אויף מלבושים, אז אך און וועה מיין וועלט!... (עס קומט אן פלארא, זעהט נישט ווער סאז אין זאל).

II-טע סצענע

די זעלבע און פלארא.

פלארא. (שטעלט זיך אונזעק אקעגען שניצל, שפיגעלט זיך און פסקעלט זיך און דרעהט זיך און זינגט אונטער דער גאז):
א גיטא, גיטא.

גרויסען, קויף פאלאנע, אבי גיט קיין הירוש! מינט איהר אז ער געהט גיט אונזעק און קייפט גיט קיין פאלאנע? פאלט דאך מסתא פאלאנע, אז אך און וועה מיין וועלט, אין שאל תחתיה, קיינער וויל אין די הענט נישט נעמען קיין פאלאנע, האטש נעם שיש אים די פאלאנע אויפן ווינט, צו וואס האט דיר געטוינט, נאן איד פאלאנע? וואס פאר א מסחר איז דאס פאלאנע? נאנט ער: "האסט דאך אליין געזאגט פאלאנע!... נאן איד: "איד האב דען געזאגט פאלאנע? די צרות מינע האפען געזאגט פאלאנע, אז אך און וועה מיין וועלט!..."

מלכה, נו און די קינדער זיינע וואס מאכען?

פעסיל. די קינדער, אז אך און וועה מיין וועלט? מאלט אייד סאז שוין ביי מיר איין מאל קינדער! קינדער צו קינדער זענען גיט גלייך! פאראן קינדער און סע פאראן קינדער, פאראן ביי לייטען קינדער, נאט ואל מיד גיט שטראפען פאר די רייד!... מינע קינדער זענען גיט גלייך צו אנדערע קינדער: מע ווייסט נאר די שטוב און נאר די מאמע: די מאמע איז ביי זיי דאס חיות מיט דער נשמה: מאמע פאר וואס עסט דו גיט, מאמע פאר וואס טרינקסט דו גיט, מאמע-מאמע, מאמע-מאמע...

מלכה, וויפיל קינדער האסט דו?

פעסיל. וויפיל קינדער איד האב, אז אך און וועה מיין וועלט? נישט צו פארזינדען, לאזען ווי מיר אלע זיין געוונד און שטארק, נישטא ביי מיר קיין איבעריגע חלילה, קיין איבעריגע קינדער איז גיט פאראן

מיט דעם נאנצען הארצען ווינשען מיר די נייע יודישע ציי-
טונג אויספירען דעם שווערען גאר דעם גוטען ציעל, וואס זי נעמט
אויף זיך.

אויסער פאליטיק און מעגליכע נייעס מיט פיעל גרייזען און
ניט פערשטענדליכע ווערטער פאר דעם פאלק, ווי דער שטייגער איז
מיט יעדע נייע וואונדערליכע יודישע צייטונג, ביז מען געוויינט זיך
צו איהר, געפינט זיך כמעט אין יעדער גוי'ער אויסגעצייכענטע פעלי-
עטאנען פון שלום עליכם, ביאליק, פרוג און לעווינסקי.

דער געשווארענער העברעאישער פעליעטאניסט האט זיך אזוי
דערפרייט מיט דער וואונדערליכער צייטונג "דער פריינד" און עס האט
אין איהם אנגעהויבען פרעגן אזא העליש פיערדיגע ליבע צום
וואונדער, אז ער דערזעהלט, דאס ער לערנט זייער קינדער גיט גאר
רעדען וואונדער, גאר אויף לייגענע וואונדער און ענדליך זיין פעליע-
טאן, אז ער פרייט זיך מיט דער וואונדערליכער צייטונג.

"לאזען יודען לייגענע: פאליטיק, מלחמות געשיכטען, איי-
גענע און פרעמדע נייעס, אויף ווער אייגענעם לשון, איידער צו
שפען פון פרעמדע ברוימער... דען אייגענעם איז דאך אייגענעם
און פרעמד בלייבט פרעמד."

דער געשווארענער העברעאישער שריפטשטעלער האט מיט
איינ מאל פיעל מעהר אויסגעזאגט ווי די פארברענטע געבראכטע
וואונדערליכע גאט. קיין פערברענטער וואונדערליכע האט קיין מאל
גיט געזאגט, אז מען טאר זיך גיט לערנען ביי פרעמדע.

פארברענטע וואונדערליכע ווענען שטענדיג אין די גוטע און
אין די שלעכטע צייטען געווען געטריי דעם וואונדער, דאס הייסט
אפילו דאן ווען קיין וואונדערליכע צייטונגען זענען אין רוסלאנד קיין
איינציגע גיט געווען און א געוויסער טייל העברעאישער שריפטשטע-
לער.

מלכה. די מאמע מייע עליה השלום האט געהאט א מוסע סאסי.
דער באבע חנה'ס א שוועסטער, איז דאס איהר'ס איין אייניקל.
פעסיל. איין אוראייניקל.

פלארא. סא נוסער משל: וואס זשע קעהר זי זיך אן מיט מיר ?
צו מיין מילכיגטעפילס-הירושענע קאשעא פליישיגע-לעפעל ?
פעסיל. חי-חי-חי ! לעבען זאל זי !

פלארא. (צו זיך) נא דיר און מין קרובה ! גיט אפ צו טרייבען
זיך פון זיי אזוי ווי פון דו הונט ! וינט מיר ניצען דא אין דער ראנגער
שטאדט איז נאך גיט געווען דער טאג ס'זאל גיט קומען צו אונז א
נייער שקים-מול...

פעסיל. שלום-מול זאגט דו פלארעניו, געווייט זאלסט דו זיין ?
ס'איז אירא שלום-מול; נאך א מין שלום-מול ! שלום-שלום-מול !
וואס זאל מען טהון, אז נאט וויל גיט געבען קיין מול ? און אהן מול
זאל מען גאר גיט געבוירען ווערען אויף דער וועלט ! ווי זאגט ער:
בעסער א לייט מוז איידער א פונט גאלד, אטליכער מענטש האט זיך
זיין מול, און אפילו א קינד, אז עס דארף געבוירען ווערען, ווערד דאס
געבוירען מיט זיין מול...

פלארא. (צו זיך) זי האט זיך עס אביסל צעמולט ! (צו דער
מוטער) פאר וואס זאלסט דו זיי גיט געבען עפ'ס איפער בייסען, טריי-
קען טיי ?

און פון דעקטונגען געפינט די צייטונג פאר גייטיג זיך פער-
ענטפערן, פאר וואס זי איז א וואונדערליכע צייטונג :

מיר האלטען אין נאנצען פאר איבריג זיך אבצושטעלען
אויף די פראגע, צי דארף מען שרייבען אויף וואונדער, צי דארף
זיין א ליטעראטור אויף וואונדער, דאס לעבען ווייסט גיט פון
אועלכע שאלות, מיליאנען פון אונזערע ברודער, וועלכע ריידען
און טראכטען גאר אויף וואונדער, וועלכע פערשטיין (פערשטע-
הען ?) גיט קיין אנדער שפראך חוץ איהם (חוץ וואונדער ?) זיי
זענען גיט קיין הכשרים און הסכמות פאר ווער שפראך און
פרעגן גיט קיין היתרים אויף איהם ביי מחברים און פילא-
זאפען (זי) זיי פיהלען, ווי גוי'ס (גוי'ס ?) עס איז פאר זיי
א מעגליכע צייטונג, וואס זאל זיי געבען אלע ענינים וואס קומט
פאר ? אין מעגליכע לעבען און ערקלערען די שאלות, וועלכע
דאס מעגליכע לעבען רופט ביי זיי ארויס.

די צייטונג פערזיכט, אז דאס יודישע לעבען האט זיך
שטארק פערענדערט אין די לעצטע יארען, גאר אנדערש ווי אין די
פריהערדיגע אלטע צייטען, דאס פאלק האט גייע ציעלען, דאס
וועלכעס-פערזיכט זיין איז אומעטום ביי יודען שטארקער געווארען.
פון דער פערענדערונג האפט די צייטונג אויף שטענדיגע טעג, דאס
פאלק הויבט אן צו פערשטעהן :

אז א בעסער לעבען קאן גאר געשאפען ווערען דורך
ארבייט און דורך די ארבייט פון נאנצען פאלק, א פאלק קאן
גיט ווארטען אויף ישועות פון אנדערע, א פאלק טאר זיך גיט
פערלאזען אויף פרעמדע, אין איהם ליגט די קראפט זיך אליין
צו העלפען.

די צייטונג קומט צו דעם שלום, אז דעם פאלקס יעלכסט-
הילף דארף קומען צו הילף זיין פאלקסליטעראטור, וועלכע רעדט
מיט דעם לשון, וואס דאס פאלק פערשטעהט און דאס איז דער ציעל
פון דעם "פריינד".

פאלי פליאשי !

סקרעוואי פעטשאל

סוואיערי ראושי !...

פעסיל. (ווערט זיך איין, שאקעט צו מיין קאפ צום טאקט און
קוועלט). ווער איז דאס ? ס'איז גיט די עלטערע איינער, די גרושה ?
איר האב זי כמעט ווי גיט דערקענט, אז איר און וועה מיין וועלט !...
מלכה. פלארא, קום גאר אהער טאכטער, ווייסט ווער דאס איז ?
פלארא. (נעהט צו) קוקט אויף פעסיל'ס ווילד. פון וואנען זאל
איר וויסען ? איר בין א גבאי'שע ?

פעסיל. (חאפט זיך אויף) אט דאס איז איינער פלארעניו, לעבען
זאל זי ? האסט מיר גיט דערקענט ? מיר האבען זיך גיט געוועהן, מאל
דיר שוין אזוי גרויס אזוי קליין ווי א אהר זעכצען אדער זעכצען.
איר בין דאך ביינס א פריינדל, איר קעהר דיר אן איין אייגענע א
גליד-גליד געשוועסטער-קינד, אז איר און וועה מיין וועלט ! וואס זשע
מאכט דו עפ'ס פלארענישע ?

פלארא. (שטייכעלט) וואס זאל איר מאכען ? וואס מאכט איהר ?
פעסיל. וואס איר מאך, אז איר און וועה מיין וועלט ? מע מאכט !
אקץ הייסט געמאכט ! מאכען צו מאכען איז גיט גלייך, ס'זאל זיך לאזען
מאכען וואלט מען געמאכט און געמאכט... (פלארא קוקט זי אן).

מלכה. דאס איז פעסיל, פעסיל דער מומע סאסי.

פלארא. וואסער פעסיל ? וואסער מומע סאסי ?

לער ווערען נאר דאמאלס פריינד פון זשאנגאן, ווען עס ווייזט זיך זשאנגאנישע צייטונגען...

אין די צעהן יאהר וואס די צייטונג "פאלקספלאט" איז ארויסגעגאנגען, זענען פילע העברעאישע שרייבער געווען "פריינד" און ווי דאס "פאלקספלאט" האט זיך פערמאכט, זענען דינעלע העברעאישע שרייבער געווארען דס שונאים דעם זשאנגאן. דערנאך, ווען דער יוד" האט אנגעהויבען ארויסצוגעבן, זענען די זעלבע שונאים צוריק דעם זשאנגאן "פריינד" געווארען און איצטער, אז עס האט אנגעהויבן גען ארויסגעבן א מעגליכע זשאנגאנישע צייטונג, האט זיך די ליבע צום זשאנגאן נאר צעפאלאקערט, אז מען דארף שוין נאר ניט לערנען ביי פערמאכט.

נאך אמאל זאגען מיר, אז קיין געבראכטענער זשאנגאניסט וואלט זיך אזוי גיט אויסגעדרוקט וועגען זשאנגאן ווי דער העברעאישער שריפטשטעלער ה' לעווינסקי.

מיר זשאנגאניסטען זענען שטענדיג אויף אזוי פילע טריי דעם זשאנגאן אויף וויסער ער קאן דעם פאלק נוצען פרענגען און דוקא אז דאס פאלק זאל זיך לערנען און בילדען ביי פערמאכט און פון אנדערע שפראכען.

נאר דאס איז שוין א פלל, אז פעלי תשובות זענען פרוקער ווי צדיקים גמורים.

פארטיישישע ענגנים

(אמעריקא און אייראפא, די מעלות פון אמעריקא, דער מיליטעריזם אין אייראפא, דער מיליטעריזם אין אמעריקא, דער קריגס-בירושעט אין אמעריקא.)

אין די לעצטע יאהרען שפילט אמעריקא די גרעסטע ראלע אין דער פאליטישער וועלט און דעריבער ווילען מיר אוינגערע לענער

מלכה. (צו פערסעלען) קום פערסיל, וועסט דו עפס נעמען אין מיליטעריזם. (לאזט זיך געהן).

פערסיל. (צו פלאראן) לאנג לעבען וואלט דו, וואס דו פארנעמסט גיט קיין קרובה, האטש א ווייטע קרובה פארט א קרובה, א קרובה בלייבט א קרובה, ווי נאנט מען: איינעם איז גיט קיין פערמאכט, אז אדאנא וועה מיין וועלט! ... (בייגט זיך, וויקעלט זיך אין דעם שאל, ווישט די ליפען און געהט מיט א וויטעל, מלכה געהט מיט איהר, פלארא בלייבט אליין).

III-טע סצענע

(פלארא אליין)

פלארא. (פאלט אריין אין א ווייכען פאטעל, ליגט א מינוט פארטראכט, די הענט פארטראפען ארויף, זינגט שטילערהייט דאס זעלבע לידעל: "א נישא נישא פא פלאטיש"...) נאכדעם חאפט זי זיך אויף, נעמט ארויס א ברויזל, געהט ארום איבערן שטוב און לייענט:

"מיין ליבע טייערע הארציגע פלארא: איך צעהל די טעג, די מינוט, מען, די רגעס, ווען איך וועל קענען דיר ארויפגעבען, מיין טייער לעבען, דיר דריקען צום הארצען און זאגען, אז דו ביזט מיינע, מיינע אויף, אייביג! אדאנא ווילקליך וועלען מיר זיך בייך דעמאלט שטענען, אז מיר וועלען נישט דארפן שוין מירא האבען פאר קיינעם, נישט פאר דיינע פאנאטישע עלטערן, וואס זוכען נאר יחוס, נישט פאר דיין ברודער, מלך מאטוויישיק, וואס עקספלאטאטירט מיך ווי א רעכטער שולער! ...

מיט אמעריקא מעהר בעקאנט מאכען אין דעם יעצטיגען ארטיקעל. אמעריקא האט זיך ביז דעם יאהר 1894 אויסגעצייכענט פון אלע אנדערע לענדער דערמיט, וואס זי האט גישט קיין מלחמה געהאלטען מיט קיין אנדערע פערקער. א חוץ די מלחמה פון דרום און צפון אמעריקא, וואס איז געווען אין יאהר 1862, האט אמעריקא ביז דעם יאהר 894 קיין מלחמה גישט געהאלטען, און מיט יענער מלחמה דארף זי זיך באזאן אויפן נישט שטענען, אדנא זי קאן דערויף שטאלץ זיין, דען דאס איז מאקי געווען א מלחמה דעם שמים.

דער שקלאפען-האנדעל, וואס האט אין יענער צייט געהערט שטארק גענאלטען אין לאנד, דאס אכצווייגטע געהאנדעלט, וואס די בעלי-הבתים האבען זייערע שקלאפען געהאנדעלט, האט דערוועקט די איידלעכע געפיהלען פון פאלק און ווער עס האט נאר געהאט א ווארס הארץ, ווער עס האט נאר גישט געקאנט צוועהען, אז איין מענטש זאל דעם צווייטען פערקויפן ווי א בהמה אויף דעם מארק, האט גע-נומען דעם שווערד און ביקס אין האנד, מלחמה צו האלטען פאר דער גערעכטיגקייט, בעפרייען מיליאנען מענטשען פון שקלאפעריי, זענע מלחמה וועט זיין פערשריבען אייביג מיט גאלדענע אותיות אין דער וועלט-געשיכטע און אייביג וועט מען געדענקען די גבורים, וואס האבען זיך מוסר געשטען פאר מענטשען פון איין אנדער הויט-פארב, איין אנדער גזע, מענטשען וואס האבען אפילו איין אנדער הויט-פארב, מוים אבער האט זיך די מלחמה געענדיגט און די גערעכטיג-קייט האט געזען געווען, דער שקלאפען-האנדעל איז בטל געווארען, האט מען צוריק אוועקגעלעגט די שווערדען מיט די ביקסען, זאלען זיי ליגען און זשאנווערען ערגעץ אין א ווינקעל און מען האט זיך גענומען צו לאנד-אדרייט, צו מסחר און פארניקאציע, פון דענסטמאל אן האט אמעריקא אנגעהויבען שטייגען הן אין מסחר און עשירות הן אין בילדונג און וויסענשאפט, אין קיין אנדער לאנד זענען גישטא

מע בעדארף געהען, ליבע טייערע פלארא, וואס גיבער מאכען איין ענדע, ווארס ווערד געוואהר זיין פאנאטישער פאטער, זענען מיר דאך "אומגליקליך! פארפאלען דעמאלט אינער ליבע, פארפאלען אדע אונזערע זיסע האפענונגען, פארפאלען מיין לעבען, פארפאלען מיין וועלט, א זיסע, טייערע, הארציגע פלארא! ... (זי דריקט דאס ברויזל צום הארצען, פארניקאציע די אויגען ארויף) א ליבער, ליבער, ליבער מאקס! ... (עס עפענט זיך די מיר און עס קומט אן מאטוויי אין די הויכע באטפארטע שטיינעל מיטן בייטש, און נאך איהם דאווידקא קאמטער; שטעהט א וויילע און הערען זיך צו ווי פלארא רעדט צו זיך אליין).

IV-טע סצענע

(פלארא, מאטוויי, דאווידקא קאמטער)

מאטוויי. (צו פלארא) פלארא, וואס האסט דו עפס פארניקאציע די אייגעלעך ארויף און רעדסט צו זיך אליין? דו מאכסט רעפערטיציע? דו קלויבסט זיך שפילן אין טהעאטער?

פלארא. אפי גיט אין קיין קארטען! ... (לאזט זיך געהן, קוקט ביין אויף מאטווייען און אויף ווין חבר).

V-טע סצענע

(מאטוויי און דאווידקא)

דאווידקא. (קוקט נאך פלארא און ווינקט צו מאטווייען) הערסט דו מאטוויי? וואס איך וועל דיר זאגען? דיין שוועסטער איז דאך נאר נישקשה פון "א שמועשקע" בלעבען! ...

אמעריקא האט טאקי געקוקט מיט א שפעטיש געלעכטערל אויף אייראפא, וואס זייט דער פריישיס-פראנצויזישער מלחמה פון 71—87 האט זי אנגעהויבען זיך צו פעהענגען מיט פלי-זיין, אז זי קאן שוין פאר גרויס משא קיין קאפ גישט אויסהייבען, קיין פרייען טריט גישט שטעלען. פרייסען וואס וויל זיכער זיין מיט עלזאס און לאטהרינגען, וועלכע זי האט פון די פראנצויזען אוועקגענומען, האט געמאכט די התחלה-איהר האט פאלד נאכגעטאנצט פראנקרייך, דאך-טען איז דער "מיליטעריזם" גאר געווארען א מין קרוישה, ווער עס איז פונעם דעם פבד פון חיל איז אחת דתו להמית. אונדאס קליינע ארעמע איטאליע, וואס האט גלאט ליב נאכצוטאנצען די גרויסע, ווערד פערטריט מחמת די גרויסע הוצאות, וואס דאס חיל קאסט איהר אב. אמעריקא אבער איז פטור פון די אלע הוצאות, זי קאן אויסגעבען דאס געלד, וואס ווערד איינגעבראכט לטובת המדינה, צו פערפעסערען און צו פערשענעקען דאס לעבען.

דאס איז אבער אלץ אמאל געווען, היינט ווערד אין אמעריקא אויך אנדערש. מאקינגליי, דער פאריגער פערזידענט אין אמעריקא, האט זיך אונטערגענומען איינצופיהרען אין זיין לאנד דאס וואס אייראפא וויל און וועט סוף כל סוף אוועקווארפען, אמעריקא פיהרט איין אין לאנד א גרויס חיל מיט א שטארקע פלאטע, זי שנייט זיך איין אין דעם שווערען פאנצער-קארסטע.

און איהר האט זיך פאלד געמאכט געלעגענהייט צו האלטען מלחמה. אין יאר 1894 איז געווען א מדינה אויף דער אינזל קיובא און אמעריקא האט געדונגען סאלדאטען און געשיקט אהין אויף דער מלחמה, פון יענער מלחמה האט אמעריקא זיך ארויסגעזעהן, אז מיט געדונגענע גישט קיין געלעהרנטע סאלדאטען איז שווער צו האלטען מלחמה, און פון יענער צייט אן פיהרט אמעריקא איין ביי זיך אין לאנד דעם מיליטעריזם, צו געהען וואס א נאחר מעהר חיל.

אוינע מיליארדערען ווי די אמעריקאנער נואנדערבילד און סארבאן, קיין לאנד האט גישט אזוי פיעל באהען, טעלעגראפען, פאטשטען און צייטונגען ווי אמעריקא. די יונגע אמעריקא שפיטז היינט די אלטע אייראפא מיט אלע גיימיגע זאכען, א חוץ רוסלאנד גיט זי אייראפא די מייסטע תבואות; במעט אלע גייע, גיצליכסטע ערפינדונגען זענען געמאכט געווארען אין אמעריקא.

די צאהל פון די איינוואהנער אין אמעריקא וואכסט פון טאג צו טאג, דארטען האבען איינגעוואנדערט אלע וואס זיי איז ענג גע-ווארען די אייגענע היים און האבען דארטען געפונען א נייע היים מיט מעהר פרייהייט און בעקוועמליכקייט.

די געאגראפישע לאגע פון אמעריקא און די היסטאריע פון איהר זענען אויך ווי א מיסטגע געמאכט, עס זאל דארטען קיין מלחמה גישט זיין. אמעריקא, וועלכע איז ארוימגערינגעלט במעט פון אלע זייטען מיט דעם ים, איז זיכער אז קיינער וועט גישט קומען ביי איהר צונעמען א שטיק לאנד, ווייל עס איז זעהר שווער צו איהר צו צו-קומען; אז מען דארף שיקען חיל אויף דעם ים איז זעהר שווער מלחמה צו האלטען. אויך זענען גישט אין אמעריקא קיין סבות, צוליב וועלכע עס זאל זיך טאכען א מלחמה צווישען איהר און צווישען איין אנדערע מדינה, איהר יונגע היסטאריע האט איהר גישט איבערגעלאזט קיין סכסוכים: קיין פאלקאן-פראגע, קיין ארמענישע פראגע, קיין מאקעדאנישע און דאנדאנעלען-פראגע, צוליב וועלכע אין אייראפא ברעכען אפט אויס מלחמות. די פרייהייט, וואס הערשט דארט אין ענגלי אמונה, דערלאזט אויך גישט דארטען צו קיין מלחמה צווישען די מענשען פון איין אמונה און דער אנדערע, און ווען אמעריקא זאל זיך גישט גליסטען אוועקצונעמען פון איין אנדערען קיין מדינות, דארף דארטען גישט פערנאמען ווערען גישט איין אייג-ציגער טראפען פלוט.

מאטוויי, און וואס מאכט דער "מיצלה" ?

דאווידקא, וואס זאל ער מאכען ? ער נעמט ווי א פראסט ער שלאגט, ער מ'היט, ער דערצעהלט זי דעם פסוק ווי ער געהער צו זיין ! ! !

מאטוויי, און דער "ארעסטאנט" וואס מאכט ?

דאווידקא, משעפע איהם גיט, ער איז ג'ק' . . .

מאטוויי, ריין ?

דאווידקא, ווי א מעלער, א גליקליכער האו ! . . . פונקט אזוי ווי איך ! איך קלויב און קלויב, נאכדעם קומט צו געהן איין שווארץ-יאהר און נעמט דאס צו אזוי ווי מיט די הענט, וויפיעל מאל איך האב מיר גענעבען דאס ווארט איך זאל מעהר גיט שפילען ?

מאטוויי, וואס דען וועסט דו טהון ? שרייבען ספרים ? א קאר-טענשפילער וועט האלטען ווארט !

דאווידקא, וואס ליאפעסט דו אזוי אויף קארטענשפילערס, דו הונט איינער, דו קלב שבכלבים !

מאטוויי, וואס זאג איך דען ? ס'איז אנדא א פאלק פון לייטעשע מענשען, וואס זאל מען דא קלערען !

דאווידקא, לייטשער פון דיר מיט נאך אועלכע פוסטעקראטע ווי דו אנדא !

מאטוויי, וואס הערט זיך בעסער, דאווידקא, ביי דיר ? ווי געהט

דיר דער שפיל ? איך בין שוין לאנג גיט געווען אין "חדר" . . .

דאווידקא, וואס זאל זיך הערען ? אפען ! . . .

מאטוויי, "אפען" !

דאווידקא, נאך א מין "אפען" ! . . .

מאטוויי, וואס זשע איז די מעשה ?

דאווידקא, וואס זאל זיין די מעשה ? די מעשה איז א פשוטע מעשה: איך שריי איין מאל פאר אלע מאל, או א לייטשער מענטש טאר גיט אריינשרעטען אין קלוב אריין ! א קלוב איז דאס דען ? א שענק איז דאס, א "קאפאק" צו אלדי שווארצע יאהר ! שענע שפילערס ! א "ראפען" דער רוח זאל זיין נעמען ! געה זי אגביא, אז דער "רויטער" וועט שלאגען דרייצעהן "פאסען", דרייצעהן מכות זאל זיך איהם זענען אויף דער ליסינע !

מאטוויי, אויפגעלעבט ! דרייצעהן "פאסען" און ווער האט גע-פאנטירט ?

דאווידקא, ווער גיט ? אלע האבען. געפאנטירט, און ער האט אלעמען געפאלמעסט ! הער מיט קאפ: מיר האבען פארלייגט א מאקאא ! האב איך זעכס-האט ער זיבען ! האב איך אכט-האט ער ניין ! האט ער איינס, האב איך צאק-א נייע עפירעמיע ! א פלאקע-שיסער ! פליגען פאלען פון אונ שפיל !

היינטיגען פריהלינג איין אספה פון אלע רוסישע שניידער-צעכען. די אספה זאל זיך צוזאמענקומען אין פעטערסבורג צו בעהאנדלען אייניגע וויכטיגע פראגען.

— אין פעטערסבורג הויבט אן ארויסצוגעהן א טעגליכעם בלאט אויף ענגליש.

— אין מאסקווא בויט מען א הויז צום נעכטיגען פאר די וואס האבען נישט קיין ארט וואו צו וואהנען. דאס הויז ברויך צו קאסטען 1,300,000 רובל, דערויף איז שוין דא 400,000. לויט די סטאטיסטיק נעפיגען זיך אין מאסקווא 10,000 מענשען, וואס האבען נישט וואו צו נעכטיגען.

— אין ווארשא האט זיך געעפנט א שפיטאל פאר גערוועך קראנקע; דער עיקר פאר די וואס ליידען פון שפירות.

— די קישעניווער בעלי מלאכות האבען אריינגעשיקט א בקשה צום פינאנץ-מיניסטער, ער זאל זיי ערלויבען צו מאכען קליינע הלואות אויף קורצע טערמינעס אין דער רעגירונגס-פאנק.

— די קראנקהייט פון גראף ל. נ. טאלסטאיי האט זיך די לעצטע צייט ווער געשמאקט.

— פון איראלסק (סיביר) שרייבט מען, אז דער אייז פון דעם דארטיגען ים הברה האט אוועקגעטראגען 80 קאואקען.

— די חתונות, (א שבט אין חינא), זענען בעפאלען א צוג, בשעת ער איז געווען ביי דער סטאנציע קאיוואפעלין און האבען דורך די וואגנעס דורכגעווארפען 20 געדרייטע און פערוואנדעטע חתונער.

— אין אדעס האט זיך געעפנט איין אויסשטעלונג פון פערשר-דענע מיטלען גענען שווינדלונג.

— די שטארט-פערוואלטונג אין לאדז האט ברעה צו בויען א נייעם שפיטאל, וואס וועט אריינקאסטען איין ערך פון 2 מיליאנען רובל.

— א לאנדאנער מיליאנער רעקפערלער האט צוגעזאגט מיליאן דאלאר פאר דעם וואס וועט געפינען א מיטעל גענען שווינדלונג.

— די פראנצויזישע רעגירונג האט דעם מאראקאנישען סולטאן אנגעבאטען 60 מיליאנען פראנק צושטייער אויף די הוצאות המלחמה. דער סולטאן האט עס אבער נישט אנגענומען.

די לעצטע צייט האט דער קאנגרעס געשטימט 820 מיליאנען דאלאר, אויסצוהאלטען דאס חיל און אנדערע קריגס-הוצאות. דערפון איז געשטימט $7\frac{1}{2}$ מיליאנען אויף קרעפאסטען, 80 מיליאנען אויף קריגס-שיפען, $2\frac{1}{2}$ מיליאנען אויף א קריגס-אקאדעמיע און 20 מיליאנען אויף אנדערע קליינע הוצאות. אין די לעצטע 6 יאהר זענען די הוצאות אין לאנד פערקערטעט געווארען אויף צוויי דריטעל בערך און די הוצאות אויף מלחמה אויף א העלפט. דען פאר 6 יאהרען, דאס הייסט אין יאהר 1896, האט אמעריקא אויסגעגעבען 352 מיליאנען דאלאר, דערויטער 50 מיליאנען קריגס-הוצאות, און היינטיגעס יאהר גיט זי אויס 830 מיליאנען דאלאר, דערויטער 100 מיליאנען אויף קריגס-הוצאות. אמעריקא הערט אויף נאך דעם אופן צו זיין א לאנד פון שלום, א מוסטער פאר אייראפא, נאר א לאנד פון מלחמה און מיליטעריעס.

נייעס פון דער וואך.

1. וועלט נייעס.

— די שטארט פערוואלטונג פון פעטערסבורג האט בעשלאסען צו גרינדען צום אנדענקען פון 200 יעהריגען ייבילעאום זייט פערטערסבורג איז געבויט א סך שולען פאר 25,000 קינדער און א שפירטאל פאר 1000 קראנקע. דערויף האט די שטארט-פערוואלטונג געמאכט א הלואה אויף 10 מיליאנען רובל.

— קירצליך וועט מען ביי פעטערסבורג אויסבויען א שפיטאל פאר שוואך-ברוסטיגע און געווייאישע קינדער.

— די צייטען גרינדעט זיך אין פעטערסבורג א חברה מיט א קאפיטאל פון 250,000 רובל, וועלכע האט בעשלאסען צו בויען אין דרום-קרים ביין שווארצען ים א באדע-ארט אויף דעם מערב-איי-ראפאישען אופן.

— די שניידערס אין רוסלאנד ארבייטען אויס א פלאן צו מאכען

מאטוויי, וואס דארפט דו זיך אנעמען די קריינע פון אלע קארטענשפילערס?

דאווידקא. ווארום איך בין אליין א קארטענשפילער. איך שעם זיך נאר נישט מיט מיין פרנסה; איך פארדיען מיין ברויט אזוי עהרליך ווי דער טאטע דיינער, און איך האלט אויס א בלינדען טאטען מיט א קראנקע מאמע, און א ברודערל האלט איך אין גימנאזיע, און די שוועסטער ווייסט דו אליין, אז איך האלט אויס, און דוקא בבבדור, און צוגעמען נעם איך נישט צו ביי קיינעם! אז איך זען מיר שפילען זען איך מיר דערויף, איך זאל אדער געווינען אדער פארשפילען; דערויף איז דאס א קארט; אלע פרנסות זענען פון איך נישט! מיאוס און שלעכט זענען מענשען...

מאטוויי. בויט געווארען א נאנצער פילאזאף, דאווידקא!

דאווידקא. איך בין תמיד געווען א פילאזאף און דו בויט גע-ווען א "באסיאק" און וועסט בלייבען אין "אידאט" ... הער נאר, דו אדם - א מענש, צבור - א פויגעל, קאמשיקע ריק זיך! אפשר האסט דו ביי זיך אביסל קליינעלד? עס קומט מיר פון דיר, ווייסט דו וויפיעל, דו פויסטע בחור?

מאטוויי. הלואי וואלט איך אזוי נישט געוואוסט וואו איך ווייס! דאווידקא. גיב זשע אדער א צוויי שמאטעס, דו פרא אדם, ווארום

איך דארף האבען געלד, געלד-געלד-געלד!

מאטוויי. געלד? א גיט-אויג וועל איך דיר געבען!

דאווידקא. נויט, זיי נאר נישט דאס וואס סע קוויטשעט און נעם ארויס דאס ביסל גאלד!

מאטוויי. וואסער גאלד? ווי קומט צו מיר גאלד? (האפט ארויס דאס בייטעלי). אידאט, נא זעה! שטוקען אזוי ווי רייגער פערער!

דאווידקא. הער נאר אויס, מאטוויי, דו ווייסט דאך, אז איך ווייס, אז דו ווייסט, אז איך ווייס ווער דו ביסט! ...

מאטוויי. ווער בין איך?

דאווידקא. פרעג "מארקוסא" וועט ער דיר זאגן ... דו קענסט קומען צוגעהן מיט פולע קעשענעס זיין שולדיג דער נאנצער וועלט און זיך אנדערנעצען שפילען און אוועקגעהן איין אפגערייניגטער ...

מאטוויי. נאחאל! קומט צו מיר אין שטוב אריין זיך זען?

דאווידקא. הא-הא! צו אי-הס אין שטוב אריין! א גרויסען חלק האסט דו אין דער שטוב!

מאטוויי. מיין טאטענס שטוב!

דאווידקא. אז אף און וועה איז דיין טאטען וואס פאר א זעהן ער האט! ער וואלט זיך געמענט באגראבען נאך איידער ער האט זיך געהאט! באצאהל פריהער אלע וועבסלען וועסט דו זיך נאכדעם באריהמען מיט דיין פארמעגען!

מאטוויי. וואס געהער זיך אן מיט דיר מייע וועבסלען? דו וועסט פאר זיי נישט צאהלען!

נער שלמה לוריא. ה' לוריא איז אויך א העברעאישער שריפט־שטעלער.

— אין קרינס־מינסטעריום בעראנדעלט מען די פראגע אויב מען זאל ערלויבען יידישע קראנקע צו קורירען זיך אין די קאווקאזער מינעראל וואסערן.

— אין דער פערדאנאישער אספה וואס איז נישט לאנג געווען אין מאסקווא זענען געווען עלף יידישע חברים פון 7 רוסישע גרויסע שטערט.

— אין מינסקער יידישען שפיטאל איז געווען א גרויסע שרפה. פון די נייסטיג קראנקע זענען בשעת דער שרפה אייניגע אנטלאפען. דער הויך איז גער גרויס.

— אין פלונסק (ווארשאווער גוב') איז געגרינדעט געווארען א חברה "תפארת בחורים" וואס האט דעם צוועק צו לערנען מיט די פרוקאזשציקעס און קינדער, וואס ארבייטען ביי בעלי מלאכות די העברעאישע שפראך.

— די יידישע מוזיקער אין לאדז האבען געמאכט א קאנצערט. וועלכער האט איינגעבראכט 1000 רובל פאר ארימעלייט.

— קורצליך וועלען אין באברויסק (רוסלאנד) פארטיגן ווערען די הייזער, וועלכע די חברה יקא בויט פאר די ארימע נשקפים. וועלכע האבען נישט וואו צו וואהנען.

— אין ווארשאווער אוניווערזיטעטען לערנען היינטיגעס יאהר 1468 שילער, דערגוטער 171 יודען.

דייטשלאנד. די פארשטעהער אין דער בערלינער יידישער געמיינדע האבען דערלאנגט א פקשה צו דער בערלינער לעהר־קאמיסאן, מען זאל איינפירען דאס העברעאיש לערנען אין די געמיינדע־שולען. די לעהר־קאמיסאן האט עס אבער אפגעזאגט. ביי דער לעצטער וויזונג פון די יידישע פארשטעהער האט פראפעסאר באנענסקי פארקע־טראנען, מען זאל די אייגענע פקשה פארטראגען נאך אמאל און דער־וויינען, אז דאס לערנען העברעאיש איז דורכאויס נייטיג.

— מיכאל ראטשילד אין גרענווענברויך האט מנרב געווען פאר די יידישע געמיינדע אין בערלין 160,000 מארק.

— דער שוועדישער קעניג אסקאר איז שטארק קראנק, ער האט מחמת דער קראנקהייט געמוזט אפערירענען די רעגירונג דעם קראנפרינץ.

— פון סאליאניק (טערקיי) שרייבט מען, אז א באנדע רויבער האבען צעריסען די טעלעגראפישע דראטען און זענען איבערפאלען דעם צוג און אנגעהויבען אויף איהם שיסען. דער מאשיניסט מיט דעם אוינעוועהייצער האבען זיך געלייגט אויף דער פארלאנג און האבען געלאזט דעם צוג געהן מיט א גרויס געשווינדיקייט און דערמיט האבען זיי איהם מציל געווען פון די רויבערס הענדר.

II. יידישע נייעס.

רוסלאנד. דער קעניג האט ערקלערט, אז די יודען, וואס וואהנען אין די 60 וויארסט ביי א גרענעץ, האבען נישט דאס רעכט זיך אריבער צו קלייבען צום וואהנען פון איין שטאדט אין דער אנדערער, זיי קענען אבער פארקען פון איין ארט אין דעם אנדערען אין די 60 וויארסט.

— דער אדעסער פארשטעהער פון דער שטאדט־פערזאנלעכע האט געשיקט צום מיניסטער פאר פאלקס־בילדונג א דאנק־בריוו פאר דעם וואס ער האט ערלויבט צו צוגעמען 27 יידישע סטודענטען אין דעם "נאוואראסייסקי" אוניווערזיטעט. פאר א יאהרען האט אויך דער מיניסטר טער אויף די פקשה פון דעם אייגענעם שטאדט פארשטעהער ערלויבט צו צוגעמען 17 יודען מעהר ווי די געוואהנליכע צאהל.

— אין ווארשא האט מען פערשריבען אין די לעצטע צוויי וואכען 5,858 קינדער צו שיקען אויף די זומער־וואהנונגען. דערגוטער 1988 יידישע. נישט לאנג איז אין ווילנא געשטארבען ר' מאיר זאך און וועלכער האט זיך בל ימיו מתעסק געווען אין יידישע שטאדט־זאכען און געהערט פיל מענשען זענען צו ליב איהם געהאלפן געווארען. דער פערשטארבענער האט אין זיין צוואה אפגעשריבען 10,000 רובל אויף פערשידענע צדקות.

— די יידישע קהל־שטיב אין ווארשא האט בעשטימט צו טיילען קוילען פאר ארימע לייט 5,000 רובל.

— אין קיעוו האט מען אויסגעקליבען פאר א ראבינער דעם אינזשי־

דאווידקא. איך וועל פאר זיי נישט צאהלען; מיינ שוועסטער וועט פאר זיי אמאל דארפן צאהלען. צי דו רעכענסט טאקי חתונה האבען פאר רב משה'ל זיידענשטאמעס טעכטערל מיט די רוטע הערלעלעך? מאטוויי (אויפגעטראגען) דאס איז אויך נישט דיין עסק!

דאווידקא, וועמענס דען עסק איז דאס? איך בין דאכט זיך מיינ שוועסטערס א שטיקל ברודער, צי ניין? הער נאר דו, גרינער אנדעם, ביז וואנען וועסט דו אונז פירען אין באר אריין מיט'ן שענעם שרייך? מיינ שוועסטער איז דאך אן דיר פארליבט ווי א קאץ אין די הייסע טעג. זי מיינט דאס געביר מיט איין אמת, זי רעכענט, אז דו קאנסט זיך אהן איהר נישט באנעהן... דו שוויינסט... האסט פיינט אפנים, אז מע רעדט מיט דיר אויפ'ן נישטערען הארצען פון אנעלכע ענינים? טא לאמיר רעדען פון פרייליכערע זאכען: ווען וועסט דו האבען געלד?...

מאטוויי, ווייסט דו וואס איך וועל דיר זאגען, דאווידקא? דו ביזט א רעכטער עקספלאטאטאטאר, א בלוט־צאפער, א גוטע פיאנוקע, וואס טויג מיר גרויס?

דאווידקא, אראנק פאר א קאמפלימענט! און דו וואס ביזט? א טאטענס א הונט? א וידענער "ונערמאנטישק"? א פשר קינד?... מאטוויי, נישטא ביי דיר קיין שום פריינדשאפט. קיין נישט ברודערששאפט. קיין מענשליכקייט... דאווידקא, מענשליכקייט? אז אך און וועה איז דעם מענשליכ־

קייט, אז עס ליגט ביי דיר אין מויל! נא דיר א גראשען פאר אלע מענשען מיט'ן גאנצען מענשליכקייט! (ער האפט ארויס דעם טייטשער און טויט א פאטש איבער איהם מיט דער האנד) אט איז מענשליכ־קייט, אט דא ליגט פאהאלטען דאס גאנצע מענשליכקייט!...

מאטוויי, א רוח! א שר! דער גוטער יאהר זאל דיר וויסען ווער דו ביזט!

דאווידקא, ווער איך בין? א מענטש גלייך מיט אלע מענשען, דער חלוק איז נאר וואס אלע מענשען לייגען, און איך, זאג דעם אמת: אלע מענשען נארען אפ איינעם איי זיך, און איך אז יענער לאזט זיך נארען נאר איך איהם, נאר זיך־קיין מאל נישט!...

מאטוויי, דו ביזט א מיזאנטראפ.

דאווידקא, וואס טויג מיר געמען פון דער תורה? רופ דאס אן ווי אזוי דו ווילסט, ס'איז נישט פאר דיין קאפ, גלויב מיר: דו זאלסט געווען דורכגענהן דאס וואס איך בין דורכגעגאנגען, וואלסט דו געוואוסט וואס הייסט מיזאנטראפ, דאס קאן איך דיר נא זאגען: אויב ס'איז פאראן איין עהרליכער מאן אויף דער וועלט, הייסט ער דוד קאטשער, נישט מאטוויי שאלאנט... הקצור, וואס הערט זיך מבח געלד? (עס עפענט זיך א האלבע טיר און עס בעווייזט זיך חנה.)

(פארטענענען קומט.)

ענגלאנד. דער לאנדאנער יודישער ענגלישער שריפטשטעלער ישראל זאנגוויל איז צוזאמען מיט דעם בעלגישען שריפטשטעלער מאריס מעטערלינג נעסאהרען אויף איין עלעקטרישען טראמװי אין מענטאן (פראנקרייך). אויף דער גאס האט זיך דער טראמװי אנגע- שטופטען און א וואגאן. מעטערלינגען האט עס נישט געשאדט, נאר זאנגוויל האט זיך שטארק צעשלאגען ביים אויג.

פראנקרייך. נישט לאנג האט באראן נוסטאוו ראטשילד אויס פארווערפט זיין 60 יערהריגעס יובילעאום זייט ער איז גע- ווארען פרעזידענט אין יודישען קאנסיסטאריום.

— ה' פערדנאנד קרעמיש, א יוד, איז אויסגעקליבען געווא- רען אין פראנצויזישען סענאט. קרעמיש איז א ברודערס ווהן פון דעם פערשטארבענעם יוסטיץ-מיניסטער יצחק קרעמיש. וועלכער האט געגרינדעט די חברה "כל ישראל חברים".

— דער גראד רב אין פארוויל דרייפוס האט בעקומען פון דער פראנצויזישער רעגירונג דעם טיטול ריטער פון עהרענלעגן.

— פון פארוויל שרייבט מען, אז דער יודישער סענאטאר דוד ריינאל איז געשטארבען צו 68 יאהר. דער פערשטארבענער איז גע- ווענען אין יאהר 1881 אין נאמבעטאס מיניסטעריום מיניסטער פאר פאלקס- ארבייט און דערנאך פון 1888 ביז 1885 אין יוליוס פערס מיניסטעריום. אכט יאהר שפעטער אין יאהר 1898 ווען קאזימיר פערנע האט גע- מאכט א מיניסטעריום איז ער געווארען מיניסטער דעם אינערן. ער איז אבער קעהר ווי א יאהר אויף די שטעלע נישט געבליבען, און איז געבליבען סענאטאר אליין. ביי דעם פאנאמא-סקאנדאל האט מען איהם אויך בעשולדיגט, אבער די וואס האבען איהם אלס שווינדלער בע- שולדיגט זענען פון דעם פראנצויזישער געריכט בעשטראפט געווארען.

א יודישע ירושה.

א געוויסער יוד אויס דעסן, קאהן האט ער געהייסען, איז געווען דער פרייוואט-פאנקיער פון דעם דייטשען קייזער ווילהעלם דעם ערשטען. פאר זיינע מיליאנען, מיט וועלכע ער האט דעם פערשטאר- בענעם קייזער פיל נוצען געבראכט, האט איהם דער קייזער געשאנקען דעם טיטעל "פאראן", ער איז דער צווייטער יודישער פאראן געווען אין דייטשלאנד. אנדערע פאנקיערען האבען אויף אפילו גרויס חשק געהאט צו דעם דאזיקען קבור און האבען זיך שטארק משתדל געווען עס צו בעקומען, עס איז זיי אבער נישט געראטען. דער דייטשער קיי- זער האט גערעכענט, אז מיט דעם דאזיקען עהרענטיטעל, וואס ער האט דעם יודישען פאנקיער געשאנקען, האט ער איהם גאנץ גענוג אגנע- דאנקט פאר זיין טרייהייט און האט דעריבער נישט געפינען פאר גייטיג דעם יודישען פאראן צו ווייזען אינמיטע פריינדשאפט. צווישען די קליינע צאהל פערטרויעט פריינד און געסט פון דעם קייזער וויל- העלם האט מען דעם יודישען פאראן קאהן קיין מאל נישט געזעהען. מען פלעגט איהם נאר דענסטמאל איינלאדען אין קייזערליכען הויף, ווען די צאהל פון די אנדערע געסט איז געווען זעהר גרויס, נישט וועגנער ווי עטליכע הונדערט. צווישען אזוי פיל געסט וועט א נדאי דער יוד נישט גיפן זיין. דער יודישער פאנקיער, וועלכער רוקט שוין מעהר אלס דריי יאהר אונטער א גרויסארטיגע מצבה אויף דעם יודישען בית-עלקן, איז געוועזען קליין געוואקסען מיט איין עכט יודיש פנים און מחמת דעם וואס ער איז געבארען און געצויגען געווארען ביי פראקטע יודישע עלטערן, האט ער זיך בישום אופן נישט געקאנט

אפגעוואהנען פון דעם יודישען דאלעקט און מען האט אין זיין דייטש רעדען פאלד דערקענט, אז דאס רעדט א יוד. דאס איז גענוג געווען צו מאכען מכונה דעם יודישען פאראן, וועלכער קומט ארויס פון פרא- טע בירגער, אין די אויגען פון די פרייטישע הויס-לייט, וועלכע קומען ארויס פון ריין פרייטישען אדעל און קוים פלעגט זיך קאהן געווייזען אין קייזערליכען פאלאץ פלעגען די "שטאלצע" "יונקערס" איהם פונדרי- סען מיט א פערזאנלעכען שטייכל אויף די פערפוסענע ליפער און דעריבער האט ער זיך תמיד געפיהלט צווישען די הויס-לייט נישט היימיש. אז דער קייזער ווילהעלם דער ערשטער איז געשטארבען האט זיך דער יודישער פאראן געמוזט אין גאנצען דערווייטערן פון דעם דייטשען הויף און האט בעסטע מיט איהם גאר קיין שייכות נישט גע- האט. דאך האט דער היינטיגער דייטשער קייזער, ווילהעלם דער צווייטער, געמחאן חסד מיט די איינציגע טאכטער און ירושקע פון דעם פערשטארבענעם יודישען פאראן, דערמיט וואס ער האט איהר צוליבט צו טראגען דעם טיטעל פאראן. האט זי האט חתונה געהאט מיט נישט קיין פאראן מיט א געוויסען יוד אפגענומען. די פאראנעסע קאהן-אפגענומען, איז נישט לאנג געשטארבען, איז געוועזען א קלוגער, געבילדעטער און ענערגישער פרוי און געט זי האט נישט אונעקגעווארפען דאס פאנקיער-געשעפט פון איהר טאכטער, האט זי אבער נישט געהאלטען, אז געלד איז שוין די גאנצע וועלט, דאס גאנצע לעבען, גאר אז געדור איז מעהר נישט ווי א מיטעל צום לעבען אבער נישט דאס לעבען אליין. פאראנעסע קאהן-אפגענומען האט זעהר אפט צעטהיילט גרויסע סומען געלד אויף פערשידענע צדקות און האט געלאזט מאכען איין עקסטערע קאנסאר ספעציעל פאר צדקה נאכען, און דאס אלץ האט זי געמחאן שטיל און רוהיג נישט געלא- רעכט, נישט געפויקט אין די בלעטער און קיינער האט נישט געוואוסט ווער איז דאס דער גרדן, וואס שייט מיט שווערער פאר די נויט-פער- דארפדיגע. ערשט פאריגען פריהלינג האט די פאראנעסע געמאכט, אז מען זאל פון איהר שטארק רעדען. דערמיט, וואס זי האט דעם דייטשען קייזער אנגעבאטען א גאנצען מיליאן מארק, וועלכען ער זאל פערברויכען צו שטיצען די דייטשע קונסט, עס איז צוליב דעם געווארען א גאנצער ופוח, טייל האבען געזאגט, מען זאל די גרדק נא אנגעבען, טייל — מען זאל נישט אנגעבען און גלאט אזוי האט מען געקלערט, וואס אייגענטליך האט די פאראנעסע געבראכט דערצו זי זאל שענקען אזא הונד גאלד פאר דער קונסט און פאר וואס גאר דוקא דורך דעם קייזער? אנדערע האבען ווידער געזאגט גאר אזא נוסח: אז די פאראנעסע וויל מיט איהר גרדק פארגלעטען די חסאים פון איהר טאכטער, אויף וועלכען מען האט דענסטמאל שטארק גערעדט, אז ער האט א שייכות מיט דעם אונגעהייערען פאנקראט, וואס די היפא- טעטישע פאנק האט געמאכט. גאך אנדערע האבען געזאגט שוים: די פאראנעסע איז א רודף אחר חכמים, אז זי בעגרינגעט זיך נישט מיט די 60 מיליאנען, וואס זי האט בעקומען ירושה פון איהר טאכטער, זי וויל שפילען א ראלע צווישען די העכערע געזעלשאפט, און דענסט- מאל איז א ישעת הפוישר געווען דערנא, טייל קיינער ווילהעלם האט אנגעהויבען ווייזען די יודישע פאנקיער א שריינדליך פנים און האט זי צוגעלאזען אין הויף.

נישט וועניגער ופיהים און שפארענישען איז היינט ווענען די אייגענע באראגעסע, וועלכע האט אין איהר צואה אפגעשריבען ² מיליאנען מארק פאר דעם דייטשען קייזער. מען שפארט זיך, צי דארף דער דייטשער קייזער צונעמען די ירושה אדער נישט. צי דארף ער צו נעמען א ירושה פון א באראגעסע, וואס איז א טאקטער פון א יודישען באנקיר און האט נאך דעם פאטערס טויט אליין געפירט די באנק און איז ער יום מותה געבליבען א יודין? אט די שאלה פערנאנטער-סיקט היינט די דייטשע צייטונגען, און עס זענען דא א סך חלוקי דעות. דאס רוב דעות זאגען: פאר וואס נישט, אז מען גיט נעמט מען, למאי האט דער קייזער צונענומען דעם "גוט" "קאדינען", וואס א רייכער גוטס-פעזיצער האט איהם געשאנקען? די פראגע איז נאר, צי זאל דער קייזער צונעמען די ² מיליאנען מארק פאר זיך אדער ער זאל עס פערנווענדען אויף דברים שבעדקה, די ווייניגערע דעות זאגען אבער, אז מען דארף אזא ירושה, וואס עס האט אפגעשריבען א פרוי, וואס האט געלעבט און איז געשטארבען אלס יודיש קינד, פאר קיין פאל נישט צונעמען. דער עיקר געפילט עס נישט די אנטיסעמיטען, וועלכע האבען שטארק פערמאכעל אויף קייזער ווילדעלם, וואס האט די לעצטע צייט אנגעהויבען מקרב צו זיין אייניגע יידען, וואס האבען זיך אויסגעצייכענט מיט זייערע גוטע מעלות. און דערמיט וואס ער וועט פון דער פערשטארבענער באראגעסע קאהן אפענהייט צונע- מען די ² מיליאן ירושה, האקט ער די אנטיסעמיטען אין נאנצען אפ די פליגלען. פארקערט אבער, אז ער זאל די ירושה נישט אנעמען, האטש מחמת צוליב נאר איין אנדער מעס. וועלען די אנטיסעמיטען פאר גרויס גאון אויף זייער נצחון נישט וויסען ווי דעם קאפ צו האל- און דעריבער טאקי זענען די אנטיסעמיטישע פלעטער פאלד אנגע- פאלען אויף די פערשטארבענע באראגעסע מיט זלזולים און זידלע- רייען. אט למשל, האט איין אנטיסעמיטיש פלאט אין בערלין, וואו דער פשוואוסטער אנטיסעמיט גראף פיקלער איז דער גאנצער כעדעלפירער, געשריבען מיט אזא מין לשון: לויט אונזער מיינונג נאך, וואלשען די גוטע פריינד פון פרוי יוליא קאהן-אפענהייט נאגן קלוג געמקאן ווען זיי וואלשען נישט אזוי געלאקט ווענען איהרע צדקות. לאמיר זיך נישט נאכען, פון וואנען האט דער פאטער איהרער פערקומען די ² מיליאן, וואס זי האט פון איהם גענישענט, פון הימל זענען זיי איהם נישט אראפגעפאלען, מיט דעם פיסערען שווייט האט ער זיי נישט אויסגעקאריוועט, דאס האט ער מיט פערשידענע סארטען שווינדלעל און ספעקולאציעס אויסגענארט פון די ארימע געלענדע דייטשע ארבייטער און האט עס אריינגעשארט צו זיך אין זאק אריין. ווען איינער שענקט פון זיינע מיליאנען, וואס ער האט אויף אזא אופן צוזאמענגעבראכענע אייניגע פעניג צו א צדקה-זאך, קאן מען דאס נישט רעכענען פאר קיין שום גדלות און עס קומט דערפאר קיין דאנק נישט.

(ענדע קומט)

ק. ג.

חמשה-עשר-פירות

חמשה-עשר-פירות, קינדערלעך! דער זיידע האט אייך געבראכט חמשה-עשר-פירות! קומט אהער, עסט! נאר גיט געחאפט: איך האב איטליכען איין צוטיילען!

דאס איז גיט גלאט פירות: פלוימען, א שטיינער, אדער בא- רעלעך; דאס איז פירות! ארץ-ישראל-פירות, וואס וואקסען אויף ארץ- ישראל-בייטער. צי ווייסט איהר, אפער גיט, אז פירות וואקסען אויף בייטער? אז אף און וועה איז מיין עלטער! אז קינדער ווייסען גיט מעהר ווי וואלגענען זיך אין מיסט, אדער רייסען דעם טאטענס ספרים נארישע שפילען! צום טיף לויפט עס, גליטשען וויל זיך עס, דער- פאר ווייסט עס גיט, ווי פירות וואקסען! אזא, וואס איז דאס פאר א ביימל ביי אייך אויסן פטנסטער?... עפס איז עס מיר, צו לשען!... לאזט מיך עס נאר א טאפ טהון!... קאלט! הארט! שארביג!... חאחא! פאפער! ביי מיין עלטער שווער איך, ס'איז פאלש, גאנצקרויט, אויף פלומרישט א ביימל! דאס נארישסטע פייגעלע וועט זיך דערויף גיט אפשטעלען א פיסס טהון.

גיין, קינדערלעך! גיט אויף א זעלכע ביימלעך בלאזען די וויי- טען אין וואלד! גיט אויף זיי רופט מען אויס: "מי בקצו ומי לא בקצו!" די האבען נאר קיין ראש-השנה גיט! בייטער — ווען איך זאל אייך ווייזען, קינדערלעך! אף, בייטער!

ס'פארנאנען אייבער-בייטער; ס'א בויס! די מוקסט איהם אן פון אונטען ארויף — איז ער אלט, פאר חמורעט, בייז, שטעהט אויף א זייט, גלייך. ווי א שפיר... גלייך אט-אט צעוואקעלט ער זיך, און פארפאהרט דיר מיט א "סמיסאק" אין האלענגאקען! די טהוקט אבער א קוק העכער — איז ער גרוי, יונג, צווייגעלעך... בלעטעלעך... אזויגע פרייליכע קינדסיס! — וואס דאס פלוצערט איבער אין א טאג!...

נאר גיט קיין שלעכטער — דער אייגענבויס. איין שטיקל קאפ- ריז האט ער נאר. צעלעגט זיך אין דער ברייט, און לאזט גיט אין זיינע די אמות קיין אנדערען צו.

ס'איז פארנאנען פיקטען-בייטער; דאס איז שטיקלעך מיוחסים. אויף פלומרישט איידעלע זיך עס, פייגט זיך עס, כעדט פון דער הויף אזוי אז ביז ס'קומט צו דייע איהרען צעמראנט עס דער ווינט. שטיק- לעך דאקטוירים: דרשענען נק פון דיענסעקאציע; שטיקלעך שקרנים, מחילה! ס'נאנט דיר נק צו גרינס אויף ווינטער, ווען אפילו וועטער גיט עס דיר גאדלען פאר גרינס... ישאקט גיט; דארפסט נאר וויסען, אז זיי זענען געחאפט אויף דער נאך: ס'האט ליב זענען און זיך צו נאכען.

ס'איז דא אקאציעס. דאס איז נאר קיין שלעכט ביימל גיט גענוען ווי לאנג ס'האט געוואקסען אין וואלד. געוואקסען לויטן פח, געלאזט גוטע ריחות נאכין פארמעגען, גיט געריסען זיך אויס די פחות. פון זינט אבער ס'האט זיך אפגעקעצויגען אין שטאדט אריין פאר די היינער וויל זיך עס אלץ פייגען, וויל אלץ אויסלויסען דעם פריה- לינג: פארשרייען מיט זיין פיסל ריח! און עס קומט פונקט שבויעות נאך דער סעודה, ווען עס פעהלט דיר באמת א פיסל ריח. שטעחט עס יאזין אויסגעוועפט ווי א געפויצטע זקנה.

ס'איז דא בייטער; נאר בייטער צו בייטער גיט גלייך, — אמת'ע בייטער זענען זענען, וואס וואקסען גיט דא; שטייטעל-בייטער, מאנדעל- בייטער, פייגען-בייטער, איילבירט... ווי גלייך, ווי הויך דאס וואקסט! גלייך צום הימל! תמיד אין גדולות, נק פארטראכט! גלייך עס קעהר זיך נאר מיט דער ערד גיט אן!... איין אמת'ן: "וואס מעהר געטראכט — אלץ פערערס געמאכט".

פון זייערע פירות קענט איהר זיך אנשטויסען, וואס פאר הויכע מחשבות זיי טראכטען.

אט פון די ביימער וועגען פייפען די ווינטען אין וואלד, אונדזער הימלל חמורעט זיך, אונדז די שניי-ווינטערן שטראמען מלכות, אונדז די וועלך זענען זיך סתיר גרד אונדז מינערן עפען ראש-קבש, אונדז די בער-רען מינקען די "המציא" אין האנגי.

פון אט די ביימער וועגען איז דער גאנצער "וגתנה תוקף" אין וואלד.

קומט זשע אדער קינדערלעך, מכל טוב האב איך אייך גע-בראכט! וואו זענט איהר? וואו זענען קינדער? דאס איז דאך אלטע! שטאק-אלט! עלטער פון מיר, וועה איז טייגע קנייטשען! צי איז ביי אייך קיין קינדער גיט פארנעם? בקצור, זאל זיין אזוי! קומט אדער "טאמעס" במקום "קינדער"! גאר גיט פארנעם, גיט פארנעם! פרייליכער! מיט דאגות מאכט מען גאר גיט:

מלמדים, לעהרערס, אלף-בית-ניקעס, גמרא-קעפלעך, בעלי-תורה, שווא-נחניקעס, כל וכל-ניקעס מכל המינים — קומט אדער! א ברכה מיט שטייגער. קענט איהר טאכען? גאר און גריינען, איך בעט אייך! א גאנץ יאהר — גאר גיט, ווי עס איז שוין: "חמשה-עשר" אדער איז עפס אנדערש! איך וועל אייך געבען ווייניגער פונם שיעור, וועט איהר פארשטאנען א ברכה אחוזה: ס'איז א גאנצע ארבייט, אונדזער גיט קיין גרינגע!

נו, נאט אייך אראזינקע! קומט גיט וואס זי איז געקארטשעט — מעשה זקנר! דאס איז פונם וועג! אין דער היים דארט, שטויסט אייך אן, אז זי איז געווען פריש, קיילעכיק, סול, רייצענדיג, ווי הינדערישע אויגען. דארט האט עס געהייסען "וויין-טרויבען".

וואס בלאזט איהר זיך? ס'אייך וועניג אלע אראזינקע? א אנפרעסען זיך, מעשה נוי — זענט איהר גיט מחויב! שטעט א גאנץ יאהר מיט קנאפעל אונדז פרויט עסט איהר זיך דען און? ס'איז גיט קיין מלמד יושע טבע.

אלא טאי — ס'אייך קארן, וולל וסוכא-ניקעס? אט געמט זשע גאר די קערנדלעך פון אינוועניג, פארנעם זיי, בעארבייט זיי, וועט אייך אויסוואקסען, גלייבט מיר, ביימלעך — מלא חן! אונדז פירות וועט איהר האבען פון זיי.

גאר האט אין זינען, בעל-בגס-ניקעס, צערייכטע נשמות: דאס איז גיט א שטייגער פלאקס! פון פלאקס דרעהט מען שטריק, מוז מען עס פריהער שטאנען, קלאפען... דאס איז א רוחני, איין איידעלע וואך; קיין האנד גיט לעג דערויף! געב עס זענען-שיין אונדז גוטע לוסט — ווי מעהר!

יא, אונדז פאר ווערעס זאלט איהר עס היטען! —

נו — אונדז איהר... וואס שטעהט איהר פון ווייטען? וואס איז דאס אויפן קאפ? קלעבען כהאב געמינט ס'א יארמאלקע! איי, וואו איז פאזות? וואו איז דער מלית-קטן? נו אונדז דאס אויפן האלד? כהאב געמינט ס'א קמיע... וואס איז עפס אזוי פארנעם? וואס אזוי בייז? — "וואו זאל מען גיט בייז זיין? וואס טייערע ציוניזמוס! בער-טראגען געטראגען אונדז צעבראכען די שיקעל!"

— געטראגען, געטראגן — א ציפראכענע שיקעל!
— אף — אסטאנומיט! ס'געהט גיט דעראן! גאר אמביציע!...
איז יענער שוין קלוגער פאר מיר?

נו?
טאק יא דאנאסיעל!
— געמסר'ט — הייסט עס. נו?
— נו? קיין ליגענד קלייפט זיך גיט, אונדז אויסגעטראכט גלייבט זיך גיט.
נו?

נו?! אספות... קאנגרעסען... סערוואטלונגען... אפלאדיסטענטען...
רעפערעסען — די זאך געהט פארנוערמס! עס העלפט גאר גיט!
— הא—הא! נו, חמשה-עשר-פירות ווילט איהר? נאט אייך א פייג!

וואס קומט איהר זיך? איך גיב אייך וואס עס קומט אייך...
וואס? פאסאליעס גאר ווילט איהר? וואס איז דאס פאר א פרי? הא צו די וועהלונגען, הייסט עס? איהר ווילט — רבנים שטוהל? נו אונדז רעמאלט וועט איהר זיך איבערפערען מיט די ציוניסטען?
— "שטעסמאנע סלאווא!"
— אונדז דאנאסען?
— ווי מיר שרייבען אויף די אנטי.
— נו קינעל זעהען עומס זיין וועגען דעם. געמט דערווייל א פייג אונדז מאשיינעט פון דאנען!

רבנים, דינים, יודישער גבור, יודישע שווערע קרוין — וואס שטעהט איהר עפס אזוי ברקו, מרוידיג? אפער — וואס די ארעמט-לייט פרייען צו?

— ארעמט לייט?! פרייערען?! מיר ווייסען גאר גיט! ביי אונדז אין די שטייבער — גיט צו פערזינדלעך.
— אפער — וועגען יודישע פרנסות געבייט?
— דאס שטעהט גיט, גיט אין אכד-הער גיט אין חשן-מ'שפט.
— וואס דען?
— אף קאפראסט! די נשמות פרייערען אויס; די טייכען זע-גען פארקאנועט אונדז אז ס'וועלען אויספרייערען די טייכען, וועט מען אין א סך שטעט קיין גמין גיט קענען געבען.
— הא — הא! נו, חמשה-עשר-פירות ווילט איהר? נאט אייך גאלישען! ס'איז גוט אויף סופרישע טינט צו מאכען.

*

נו, אונדז איהר וואס זענט? — קליימגנקעס? זענט איהר אויף געקומען גאך חמשה-עשר פירות? הא, איהר ווילט די פירות צעשיטען אין אייערע שטיקעס אונדז נאכדעם — לאחדים פארקויפען? ! מיט חמשה-עשר-פירות גאר האנדלען ווילט איהר? געדט אייך! פון אייערע וועגען איז גיט דא קיין פירות...

הא? וואס זאכטו, קבצן? העכער רעד! צי האסטו די היינט גיט געגעסען? ! אחי פיעל קיה היינט געוועלעט, אונדז ער האט קיין פח גיט — העכער צו רעדען!

”חמשה עשר”

(א ליערל פאר יודישע קינדער)

עקס-וועט, עקס קינדערלעך פיינען און באקסערען
לכבוד חמשה עשר בשבט!
און בענשט איהם און לויבט איהם דעם טייערען בוימעלע,
און גריסט יעדען צווייג, יעדעם בראט.

געדענקט אבער אויף אן דאס לאנד, אן דאס הייליגע,
פון וואס די פרוכט קומט ארויס,
וואו ס'זענען גענועסען דאךט אונזערע עלטערן
גליקליך און קרעכטיג און גרויס!

דערמאנט אן די גליקען די אלטע אמאליגע,
די וואס מיר האבען ניט מעהר,
דערמאנט עס און שענקט צינד פון אייערע אייגעלעך
א ריינע, א קינדער'שע מרער...

ח. ח. ח.

פון ארסדינג צו ביסלעך.*

(שמועסען פון אלערליי וויסענשאפטליכע ענינים.)

פון ד"ר י. לזאקומאנוויטש.

(פארטאמאנונג.)

האלטען מיר, היינט עס, ביים שלונג. נאר דא איז אויף
די מעשה נאך אלץ גיט אזוי פשוט, ווי עס טייטש זיך אויס פונ'ם
ערשטען בליט. פרוכט אימסעטן שללינגען בעט איהר האט נאר גישט
אין מיל: א צוויי-דריי מאל וועט עס אייך נאך ווי עס איז געראטען.
און ווייטער — לא, וויפיעל פח איהר זאלט אייך דער ביי גיט אנטהון.
ווייסט איהר אבער פאר וואס דאס איז אזוי? ווייל דאס שללינגען
אייגענטליך הענגט גיט אב פון אונזער ווילען; חוץ אונזער גוטען
ווילען מ'זען מיר דערצו נאך האבען. בפירוש וואס צו שללינגען,
אדער ווי די געלערענטע רופען עס אן אויף זייער לשון: מיר מ'זען
האבען איין „אפגעקט" צום שללינגען. כל זמן איהר האט געהאט אין
מיל לכל הפחות „שפייעקען, זענט איהר נאך גענוען אימסעטאנד א
פאר מאל א שלונג צו טהון; ווי באלד אבער עס איז געווארען
טרוקען ביי אייך אין מיל און ס'האט מיין גיט געסטאנעט. קיין
„אפגעקט" — איז געווארען אונטערגלייך צו שללינגען.

ווי אזוי זשע קומט אראב דער ביסען סוף כל סוף אין מאגען
אראב? — אליין טהום זיך עס גיט: דער ביסען פאלט גיט אראב
אליין, אזוי ווי יעדע זאך למשל פאלט בכלל פון דער הויף אראב;
א סמן האט איהר, אז מע קאן מ'זענען וואסער און איבערהויפט שלליג-
גען אפילו שטענדיג מיט'ן קאפ אראב און מיט די פיס ארויף. די
מעשה, פערשטעהט איהר מיט'ן אזוי: ווען דער ביסען אדער דער
טרוקן וואסער קומט אריין אין נשט, דעמאלט הויבען אן צו ארבייטען
די מוסקעלן, וואס זענען דא אינ'ם נשט און וואס קענען זיך אויס-
ציהען און צוריק זיך צוגיפציהען, פונקט למשל ווי גוטעלאסטיק (און
דאס איז טאקע די הויפט-מדה פון א מוסקעל) און אט דורך דעם

פונקט, פונקט!

דאס, מיין קינד, איז גיט קיין ארץ-ישראל פרי, ערשט אז מ'שיח
וועלען קומען, וועלען וואקסען פרישע בולקעס אויף די ביימער-דארט,
די אדמיניסטראציע וועט גיט האבען צו זאגען דערויף. דערווייל, ווער
ס'ווייל קיין בעטלער גיט זיין... נאר שא! איך האב א פלאן: עס
דאך זיך פארמאכען ביי אייך א... ווי רופט איהר עס?... איין ארגאן.
קויף אב דעם זכות! ס'זא גוט געשעפט, גארעלע! קיין שרייבער'ס
צאהלט מען דאךט גיט! דער פרייז — זעהר איין אנשטענדיגער.

*

וואס — גבירים? ! איהר ווילט אויך פירות? וואס טויג אייך?
ס'מאכט א סך שטאלץ! דערצו שלאגט עס אב דעם אפעטיט!
אפ'ר בענערט איהר חריין? ס'אבער גיט פון די זיבען מינים.. ארץ
חמה... שטער... שא! איך האב אייך נאר געבראכט א בשורה טובה!
געשטען וועט זיין דאס יאהר וואלנוועל. האטש — די היף אנצושיטען!

הא-הא! חסידי'לעך קומט א הער צו מיר! ווי ווארים עס ווערד
א ביסל פון די פרייהליכע ברויאמילעך, עס ברענגט נאך ביי זיי אין
הארץ א פונק! אי, האב איך אייך ליב, חסידי'לעך, מענשעלעך,
יודעלעך! ווי פיינד איך האב אייער נארישקייט, אזוי ליב האב איך
אייער ערענסטקייט! און גיט געמוטשעט זיך, גיט פון דרשות, גיט
פון שיעור-חשבונות, גיט פון טיעפע חקירות... פשוט: בהעלותך
את הנרות! דער פלאס הייבט זיך פון זיך זעלבערט. וואס? א ביסעלע
בראנפען? גישט קוש! איהר מענט מ'זינקען! איהר האט זיך נאך
קיינמאל פון נשברות גיט געשלאגען חס-נשלוס.

נאט אייך א פלעשעלע י"ש! פון ארץ ישראל וויין איז
עס געמאכט! נו, לחיים!

וואס, איהר קלערט איבער פון תרומה, מעשר?

— גיין, נאר... חשש-נסך... קאלאניסטען!

— יודישער נסך? ! נאראנים! וואס רעדט איהר?

— נא, נאר... אף על פי בן. אהן זייער חסדקה...

אי-אי-אי! איין עבירה, חלעבען! מיט אייך וואלט מען דאך
יא געקאנט פיתום מיט רעסס צעווארפען! מ'זענען אויפגעשטעלען!
וואס וואלט מען גיט געקאנט מיט אייך מאכען! נאר... א גאריש
עקשנות, חלעבען — איין עקשנות!...

נו, בקצור איז — אהן מ'שקה, קענט איהר גיט פרייליך זיין? !
אינו, א רוקדיל לשם שמם! הענד אויף אפסלען! איין עגול! פאר-
חאפט זיי אויף — אלע „דייטשענעס" מיט די שטריימלעך" מיט עט
אלע פארפרוירענע נשמות! גיט זיי א תקין! זייט זיי מצרף! נו,
שטארקער — שטארקער — העכער — העכער! זאל האטש דער
היטעל הערען, וסבצנו יחד, יחד, יחד...

נאט אייך, קינדערלעך, ברידערלעך, יודעלעך — נאט חמשה
עשר פירות, מאנדלען, שקדים האב אייך אייך געבראכט! ס'איז פונם
מטה אהרן, זענער, וואס שללינגט שטענענעס...

וואס, איהר קענט גיט קנאקען? ! קיין ציין שוין גיט דא? !
געב'ד! וואס אלט איז פארט גיט יונג... געמט זשע גיט עס אייערע
קינדער...

אדערען, וואס זיי זינגען סוף בל סוף איין דאס עסען-נאפט אין בלוט אריין. קאנען עס אנדערש גיט איינזינגען בל זמן דאס עסענווארק בעהמט גיט אזא צושטאנד, ביי וועלכער עס זאל קאנען צעלאזט ווערען אין וואסער. קראכמאל למשל קאן בשום אופן גיט צעלאזט ווערען אין וואסער; דעריבער מוז פון קראכמאל פריהער ווערען צוקער און צוקער קאן שוין יא צעגעהן אין וואסער. מיר האבען שוין געזעהן, אז אט די קינדן הויבט זיך שוין אן אין מויל, דערמיט וואס דער ביסען, וואס ער האט אין זיך קראכמאל, ווערד אויסגעמישט מיטן שפייעקען. — על פן קאן מען אייגענטליך זאגען, אז דאס איבער-קאכען הענגט גיט אב פונם איינצינגען מאנען אליין: עס הויבט זיך שוין אן גאר פריהער א ביסל, אינעם מויל הייסט עס, און לאזט זיך אויס אויף ווייטליך פונם מאנען, ווארום די געדערעס און בפרט די דינע קליינע, זענען זיך אויף שטארק מתעסק מיטן איבערקאכען אינזער עסען.

י.א. טיענענב קומט.

פריהער און איצער.

II.

אין מיטעלאלטער איז דאס רוב מיטגלידער פון דער געזעל-שאפט בעשטאנען פון דארפסלייט. די הויפט-היונה האבען דאמאלס די מענשען געצויגען פון לאנד-ארבייט און האדינווען בהמות. שטערט זענען געווען זעהר וועניג און דאס ביסל זענען אויף געווען שוואך ענטוויקעלט, דאס דארפס-לעבען אין יענע צייטען האט זיך אפער געפירט אויף איין אנדער אופן ווי היינט, די פויערן האבען גישט געהאט קיין אייגענע גחלות, גישט געווען אייגענטימער פון דער ערד, וועלכע זיי פלעגען בעאר-ביישען, די ערד האט געהערט איינעם א פרייז, אינ די פויערן האבען זיך גערעכענט זיינע אונטערשטאנען. די פויערן זענען מחויב געווען בעארביישען די ערד, אפער די תבואות און די איבריגע פרא-דוקטען פון זייער ארבייט האבען זיי גיט געהאט די רעכטען צו בענוד-צען אהן ערלייבניש פון ארדן. די לאנע פון די פויערן איז גיט געווען פיעל בעסער ווי די לאנע פון די שטאטלעכע. דער פרייז (פעאדאל) האט זיך געמעגט בענוצען גיט גאר מיט דער ערד, גאר אסילו מיט די פויערן אליין, זיי אליין האבען זיך אויף גערעכענט פאר דאס אייגענ-טהום פון פרייז. זיי זענען געווען ביים פרייז בחסר ביד היוצר. האט ער געוואלט, האט ער זיי געגעבען צום לעבען, אז גיט, פלעגט אויף זיין רעכט, קיינער האט דעם פרייז גישט געקאנט זאגען קיין דעות: דער פאקט, אז א פרייז זאל זאגען צום פויער "עשה עמי ואני וזה" דאס איז טייטש, ארבייטען זאלסטו דו און עסען וועסטו דו גישט בער-קומען, איז גישט געווען איין איינציגער דאמאלס. דער פויער האט גיט געהאט דאס רעכט צו לעבען, מען האט איהם גאר געהאלטען ווי א בהמה צו דער ארבייט פאר אנגעצייג, וואס גיט אין ווארשטאט. ווען דער פרייז פלעגט געפן זיינע אונטערשטאנען צום לעבען, איז גיט געווען דעריבער, ווייל זיי איז דאס געקומען פאר זייער הארעוואניע. גאר ווייל דאס האבען געפארעמט זיינע אייגענע אינטערעסען, דעם פרייז אליין איז וויכטיג געווען צו האבען שטארקע געזונגען געצייג,

ווערד דער ביסען דורכגעשטופט אלץ ווייטער און ווייטער, ביז ער דערגרייכט דעם סאנען. דא וועלען מיר איהם דער ווייל איבערלאזען (מחמת אינעם מאנען מוז ער א בלוז איבערבלייבען א לענגערע צייט) און מיר וועלען אנוועק אן א זיט. אינזער עסענווארג בעדארף אין זיך האבען דרייערליי הויפט-זאכען, פרי עס זאל האבען ביכולת אויסצופולען יענע פיער תנאים, וואס איך האב אייך פריהער אויסגערעכענט און צוליב וועלכע מע דארף האבען דאס עסען אינגאנצען. די ערשטע הויפטזאך איז אל פו מען, דאס איז אזא מין שטאף, וואס קאן געבליבען ווערען צו ווייטל פון איין איי. מעהר פון אלסדינג קומט אריין אלבומען אין אלערליי פליישען, אין אייער און אין מילך. אין טעהל און בקלל אין טעהלינע זאכען איז דא פערקערט גאר ווינציג וואס אלבומען; דער פאר איז דא אין טעהל א סך קראכמאל, די צווייטע גייטיגע הויפטזאך צום עסען, ווארום פון קראכמאל ווערד סוף בל סוף צוקער; די דריטע הויפטזאך איז פערט'ס: שטאלץ, פוטער וקרומה. גאר וויכטיגער פון אלע דריי איז פארן מענשען פארט דער אלבומען. גאר איין מילך האט אין זיך אט די אלע דריי הויפטזאכען, דאס הייסט, אי אלבומען, אי צוקער, אי פערט'ס אין דער מאס, וויסיעל דער מענש בעדארף האבען, און דעריבער טאקי קאן מען אסילו גאר מיט חילער מילך אויף לעבען און געזונד זיין. ווער'א, א זויג-קינד, וואס געהרט זיך גאר מיט מילך, איז גיט גאר געזונד און לעבעדיג, גאר עס וואפסט גאר און קומט גאר צו אין וואג אויף. — ווען מע זאל אפער וועלען זיך בענגיגען גאר מיט איין אנדער עסענווארג, למשל גאר מיט פלייש אדער גאר מיט ברויט אליין, וואלט עס גע-ווען פאר אונז גאר גיט אזוי וואויל. ווארום פרי אינזער מאנען זאל פון הילען פלייש אליין קאנען ארויס ציהען דאס גייטיגע ביסל צוקער, וואלטען מיר בעדארפט אויף עסען יעדעס מאל גיט ווינציגער פון 6 פונם פלייש; איך רעד שוין גיט, אז דערביי וואלט א גוזמא אלבומען געגאנגען לאיפור. — צוריק אויף דאס אייגענע, מע וואלט בעדארפט אויף עסען מי יודע וויסיעל פרויט, ביז מע וואלט בער-קומען דאס גייטיגע ביסל אלבומען, וואס דער גוף פארערט, און דערביי וואלט מען געמוזט זיך אנשטאפען מיט א מענגע לחלוטין איבעריגען קראכמאל. היינט וואס פאר א מאנען און וואס פאר א קלישעס וואכט א מענש בעדארפט דערצו האבען? ...

על בל פנים דארף מען געדענקען, אז די פעסטע זאך איז, אז גאט העלפט און מע קאן אויספירען אלע דריי זאכען: אי ברויט, אי פלייש, אי שטאלץ אדער פוטער, און אזוי וואויל איז טאקי דעם-גנדי, וואס ער קאן עס אלסדינג האבען, און אז אף און וועה איז דעם קבוצ מיט זיין קבצנישער קלישע, וואס ער מוז געבן זיך בענגיגען מיט פוסטעם ברויט אדער מיט הוילע קארטאפליעס! ...

גאר לאמיר זיך אומקערען צו אינזער ביסען, וואס מיר האבען איהם געלאזען ליגען אין מאנען. — איהר האט אלע געקעהרט גענוים העכען גיט איין מאל, ווי מען זאגט, אז דאס עסען ווערד איבערגע-קאכט אינעם מאנען. — וואס זשע הייסט עס אייגענטליך איבערגע-קאכט ווערען? און צו וואס בעדארף מען עס גאר אין גאנצען? אינזערע

סערע בעשעפטיגונג ווי לאנד-ארבייט, לאנד-ארבייט ווערד ביי די שטענדישע מיט דער צייט א טפל און מלאכה איין עקר. שפעטער האבען די שטענדישע בעלי מלאכות אין גאנצען אונזען געווארפן לאנד און פערד-ארבייט (יעדער פלעגט נאר איבערלאזן פאר זיך א קליינעם גארטן אדער א פערד ארום שטוב, אזוי ווי עס איז נאך עד היום איינגעפירט אין די קליינע שטעטלעך) און האבען זיך אין גאנצען איבערגעגעבן צו דער מלאכה. די דארשישע בעלי מלאכות האבען אויסגעקערט צו עקזיסטירן, ווייל זיי האבען נישט געקאנט קאנקורירן מיט די שטענדישע. א טייל פון זיי האבען זיך אויסגע-קויפט פון די פריצים, און אריבער אין שטאדט, א טייל זענען גע-בליבען אין דארף אמת'ע אקערבויער. פון דער צייט, וואס דער פריץ האט אנגעהויבען צו קויפן פערשידענע סחורות אין שטאדט, האט ער זיך מער גענייט אין געלד און דעריבער האט ער אליין פער-לייכטעט די פויערן דאס אויסקויפן זיך, פיעל פריצים פלעגען אין גאנצען אפלאזן זייערע פויערן אין שטאדט פאר א קליינע אפצאה-לונג אין ראטעס. האבען זיי די סומע געלד אין גאנצען אויסגעצאהלט זענען זיי געווארען פרייע-לייט. די בעהאנדלונג אין דארף גוסא איז אויך געווארען מעגליכער און ווייכער. אין פערלויף פון אייניגע הונדערט יאהר זענען די פויערן געווארען אין גאנצען פריי, טייל האבען זיך אליין אויסגעקויפט, טייל האט דער פריץ אויפגע-בערייט, ווייל די גייע צייט האט שוין נישט צוגעלאזט אזוינע ערלות ווי שקלא-פער. ענדע 16-טען יאהר-הונדערט זענען שוין אין אייראפא אלע פויערן בעפרייט געווארען.

ווי מיר האבען פריער געזאגט האט זיך די גאנצע געזעל-שאפטליכע ארבייט צעטיילט צווישן דארף אין שטאדט, די דאך-שישע איינוואהנער האבען זיך בעשעפטיגט נאר מיט פערד און לאנד-ארבייט, די שטענדישע — מיט מלאכה; אויף אזא אופן זענען זיי שוין געווארען אפגענגיג איינער פון צווייטען. די שטאדט האט גע-מוזט ציהען איהרע גייטיגע לעבענס-מיטלען פון דארף, און די דארפס-לייט האבען ווידער געמוזט אנקומען צו די שטענדישע בעלי-מלאכות. אזא סדר האט געפארענט פערמיטלער צווישן שטאדט און דארף. עס האבען געמוזט זיין סוחרים, וועלכע האבען זיך בעשעפטיגט ספעציעל מיט דעם, וואס זיי פלעגען קויפן ביי די בעשעפער (אקערבויער און בעל מלאכה) און פערקויפן דעם געברויכער, און וואס ווייטער די שטאדט האט זיך אפגעטיילט פון דארף האט זיך דער מסחר אלץ מער ענטוויקעלט און די צאהל סוחרים איז געווא-רען גרעסער.

מיר מוזען בעמערקען, אז דאס וואס מיר זאגען, אז סוחרים זענען ערשט געווארען, ווען עס האט זיך אפגעטיילט די שטאדט פון דארף, מיינען מיר דאס נישט לחלוטין, דען באמת זענען פריער געווען סוחרים נאך איידער עס האט זיך ענטוויקעלט די היינטיגע שטאדט. אפילו אין די גאר ערשטע צייטען פלעגט דער פריץ נאר ציהען פון דארף די געוואהנליכע מיטלען. לוקסוס-זאכען פלעגט ער דארפן סאי ווי סאי קויפן ביי אנדערע, און אזוי ווי ער האט נישט געקאנט אויספירן צו קויפן גלייך ביים בעשעפער פון די לוקסוס זאכען, האט ער געמוזט אנקומען צום פערמיטלער, צום סוחר.

זיי האט מען געגעבען עסען נישט דערפאר, וואס זיי האבען ביז איצט געארבייט, נאר בכדי זיי זאלען קענען ארבייטען ווייטער. די הענטליכע פון די דארפס-לייט זענען געווען זעהר קליין און די זעלביגע פלעגען זיי אויף אליין אויסארבייטען און פלעגען נישט דארפן אנקומען צו אנדערע געמיינדעס, ברויט פלעגט מען האבען אייגענע, ליינוואנד פלעגט מען אליין וועבען, און הייזער פלעגט מען אליין בויען, אין אנדערע דערפער איז געווען אייגענע פירמ, אז יעדער פויער איז געווען א שוסטער, א שניידער, וכו' וכו'. אין אנדערע דערפער פלעגט דער פריץ אליין בעשטימען א טייל פויערן צו פערשידענע מלאכות. א טייל צו לאנד-און פערד-ארבייט. די אונטערשטענער פון איין פריץ האבען געלעבט אין גאנצען אפגעוואהנער פון די איבעריגע דערפער און פון דער גאנצער וועלט. עס פערשטעהט זיך, אז ביי אזא ארט לעבען האט דער מסחר, וואס בעשעפטיגט זיך נאר מיטן קויפן ביים בעשע-פער און פערקויפן דעם געברויכער, זיך נישט געקאנט ענטוויקלען. געלד וואס איז נאר גייטיג צום מסחר איז געווען זעהר וועניג און די פויערן האבען זיך נאר נישט גענייט אין דעם. עס פלעגען מרעפען, אז די פויערן פלעגען אין זייער גאנצען לעבען נישט זעהען א צורת מסבב.

די שטעט זענען נישט געווען אזוי איינגעאדערט ווי היינטיגע, זיי זענען נאר געווען גרעסערע דערפער, און האבען זיך אויסגעציי-כענט פון די איבעריגע דערפער נאר מיט דעם, וואס זיי זענען נישט געווען אזוי אפגענגיג פון פריץ, אזוי ווי די דערפער. די ערד פון די שטעט האט אפילו אויך אין אנפאנג געהערט א געוויסען פריץ, וועלכען זיי פלעגען מוזען צאהלען א געוויסען סם פאר דאס רעכט עס צו בעארבייטען. מיט דער צייט אבער האבען זיי די ערד אויסגע-קויפט און געווארען אין גאנצען פריי. די פראדוקטען פון דער ערד האבען אלע מאל געהערט די איינוואהנער, אבער נישט דעם פריץ. די איינוואהנער אין די דאזיגע שטעט זענען אין די ערשטע צייטען געווען אמאל לאנד-ארבייטער, אמאל בעלי-מלאכות, ווסער פלעגען זיי זיך בעשעפטיגען מיט פערד-ארבייט — ווינטער מיט מלאכה. דאס איבערליבע לעבען פון די שטאדטישע איינוואהנער האט זיך אין זענער צייט נישט אויסגעצייכענט פון דעם דארשישען לעבען.

די איינציגע מעלה אבער פון די שטענדישע איינוואהנער — די פאליטישע פרייהייט, זייער אונאפהענגיקייט, האט מיט דער צייט אין גאנצען איבערגעאדערשט דענסטמאליגען לעבען און האט שטארק געוויקט אפילו אויף דעם איבערליבען לעבען אין דארף.

דורך דעם, וואס די שטענדישע זענען געווען פריי, אונאפהענגיג, מען פלעגט נישט שטעהן אונטערן רוקען און שמופען צו דער ארבייט, פלעגען זיי זיך טאקי קענען בעסער איבערגעבען צו זייער ארבייט, פלעגען קענען צופאסען בעסערע געצייג און די פראדוקטען גוסא פלעגען, ווי עס פערשטעהט זיך, טאקי אויף זיין בעסערע. די שטעט-שישע בעלי-מלאכות פלעגען דורך דעם האבען בעסערע בעשעלונגען, די פריצים פון די דערפער פלעגען אויך בעסער בעשעלען ארבייט ביי די שטענדישע בעלי-מלאכות, ווי ביי די דערשישע. דאס האט גע-וואהנליך אין פיעל ענגים פערבעסערט די מאטריעלישע לאגע פון די שטענדישע בעלי מלאכות. די מלאכה פאנגט אן צו ווערען אפ-גע-וואהנליך.

מאקי זייער מאטעריעלישער לעבען גופא געפאדערט זייער אהדות. בכדי זיך צו בעשיצן פון אנדערע קאנקורענטען האבען זיי געמאכט יד אחת (צעכען). דאס האט זייער פריינדשאפט גאך מער פער-שטארקט. יעדער בעל-מלאכה האט געהאט זיינע הונדערט פאר וועמען ער פלעגט ארבייטן. ארבייט פלעגט ער גענועהליך האבען שטענדיג. אין צווייטענס גבולים פלעגט ער נישט קריכען. נישט ער האט געהאט אזוי פיעל צייט, און די הצטרפות זענען אויך נישט געווען אנעלכע גרויסע, ער זאל דארפן זיין א משיג גבול. די סוחרים פלעגן אויך נישט דארפן קריכען אין צווייטענס פרנסות, יעדערער האט געהאט זיין פלאץ און זיינע געוויסע חסודות, מיט וועלכע ער פלעגט האנדלען. קיין גרויסער חלום איז נישט געווען צווישן יענע מענטשן. אלע זענען געשטאנען במעט אויף איין שטאנד. יעדערער האט געלעבט פון זיין אייגענע גיט פסא. א געוונדער און א פעהיגער מענטש פלעגט אביסל מער פערדיענען, אשוואכערער—וועניגער, בכלל אבער זענען אלע בער-מלאכות געשטאנען אויף איין מצב.

די פענאנדערטיילונג אויף די דאזיגע קלאסען אין די משלה פון די פריצים האט עקסיסטירט אייניגע הונדערט יאהר. אין דעם גאנצען משך צייט האט זיך די געזעלשאפט געפיהרט לויט דעם דאזיגע סדר.

ענדע קומט.

א. ש. זאקס.

ליטעראטור און הונסט

- אין פאריז האט מען אויסגעשטעלט צום פערקויפן 800 בריף און 250 שירים פון דעם יודיש-דייטשן דיכטער היינריך היינע. דער פערקויפער פערלאנגט דערפאר 80,000 פראנק.
- פערלאן „פראנצעס“ אין ווארשא האט ארויסגעגעבן גארקיס „חברים“ איבערגעזעט דורך ד"ר א. מאדאקאווי.
- די פובליקאציע „צחק פונק אין ווילנא האט אפגעדריקט א „ני“ אויסגאבע פון מ. ספעקטאד'ס ערצהולונג „קאליקעס“.

יודישע פרויענוועלט

I. אלגעמיינע נייעס.

- אין קאנאדא (אמעריקא) זענען דא 70 פרויען, וואס האבען דאמפשיפען און 66—זענעל-שיפען, אויך אין אייראפא געפינען זיך פרויען וואס ארבייטען אויף שיפען, אין בריסטאל (ענגלאנד) דיענט א יונג מיידעל אלס מאטראז, אויף א דאמפשיף, וועלכעס געהט פון אלעקס-סאנדערמא קיין פילאדעלפא. זענען אלע שיפס-לייט א חוץ דעם קאפיטאן, פרויען. דער פראנצויזישער מארינען-מיניסטער האט ערלויבט 66 פרויען צו זיין מאטראזען אויף פישער-שיפלעך. די פרויען-מאטראזען בער-קומען די אייגענע געזאמלט ווי די מאנסלייט.
- אין ווארשא האט זיך נישט לאנג געפענט דורך די חברה, וואס זארגט פאר פרויען, אין דעם דאזיגען אינסטיטוט גע-פינען זיך 8 צימערן, וואו עס איז דא ארבייט פאר 20 פרויען.

II. יודישע נייעס.

- אין דער גרויסער דייטשער רבנישער אספה איז בעשלאסען געווארען, מען זאל שיקען איין אויפרייר צו אלע רבנים און פארשטע-

די צאהל אבער פון אזוינע פערמיטלעך איז געווען זעהר א קליינע און זיי האבען נישט געהאט קיין שום ווירקונג אויף דעם חברה-שען לעבען. ערשט דענסטמאל, ווען דער מסחר איז געווארען א חברה, זענען זיי געווארען א קראפט, און וועלכער קיין מענטש פון דער געזעלשאפט האט נישט געקאנט עקסיסטירען, און אזא קראפט האט דער קלאס סוחרים געקומען גאר דענסטמאל, ווען די שטאדט האט זיך אין גאנצען אפגעטיילט פון דארף, ווען אלע דארפסלייט האבען געמוזט אנקומען צו די שטאדט און די שטאדט-לייט צום דארף. אמעריקא, וואס איז געשטענען געווארען ענדע 50—טען יאהרהונדערט, האט אויך געהאט זעהר א גרויסע ווירקונג. אויף דער געטוויקלונג פון מלאכה און מסחר אין פיעלע מדינות. אמעריקא האט געעפענט גייע מערק פאר אייראפעאישע חסודות, און זי פון איהר זייט פלעגט שטי-צען אייראפא מיט איהרע פראדוקטען. די בעל-מלאכות, וועלכע פלעגן פרייער ארבייטען בעשטעלונגען פאר די איינוואהנער פון די גאנצע שטעט און דערפער האבען אנגעהויבען צו ארבייטען פאר די ווייטע אמעריקאנישע מערק. דורך דעם איז די מלאכה זעהר פער-גרעסערט און אויסגעבעסערט געווארען. דער מסחר האט זיך גאך מער גענוויקעלט אין יענע צייטען. ער האט זיך שוין נישט בענגי-געט מיט די ארומיגע שטעט, דער מסחר האט פעראיניגט מענטשן פון פערשידענע לענדער און שטעט, דאס האט גאך מער פער-שטארקט די זעלבסטשטענדיגקייט פון די בעל-מלאכות און סוחרים. די סוחרים זענען געווארען א קלאס, וועלכע מען האט שוין נישט געקאנט אוועק מאכען מיט דער האנד.

אט דאס זענען די יסודות, וועלכע האבען צוזאמענגעשטעלט דעם דאמאלסטיגען געזעלשאפטליכען קערפער.

דאס דארף איז געשטאנען פון א סך פויערן—לאנד ארבייטער, איבער וועלכע עס האט געהערשט דער פריץ מיט זיינע העלפער. די שטאדט איז געשטאנען פון פרייע זעלבסטשטענדיגע בעל-מלאכות און פון קליינע סוחרים-לעך, וועלכע האבען געלעבט גאר פון דעם, וואס זיי פלעגן קויפען ביים בעשעפער און פערקויפען דעם גע-פריכער. אויסער דעם זענען געווען מענטשן, וועלכע האבען זיך בעשעפטיגט מיטן פאליטישען לעבען פון דעם לאנד (די רעגירונג און צינאווינקעס).

צווישן די פערשידענע קלאסען איז פארגעקומען א שטענדיגע מלחמה פארן קיום און איבער דער משלה אין דער געזעלשאפט. די פויערן האבען געשטריטען מיט די פריצים פאר זייער אינאפהענגיגקייט, די שטאדט-לייט האבען געשטריטען צווישן זיך איבער דער משלה. אין די ערשטע צייט פון דעם פעריאד, וועלכע מיר בער-האנדלען, האבען די אויבערהאנד אין דער געזעלשאפט געהאט די פריצים, וואס ווייטער ווערד אבער זייער מאכט שוואכער. די פויערן ווערען וואס ווייטער אלץ מער פריי. די סוחרים און די בעל-מלאכות זענען שוין אויך געווארען א מאכט און האבען געהאט א ווירקונג אין דער מלוכה. גאר בכלל האבען אין יענע צייט געהערשט די פריצים. די מלוכה איז געלענען ביי זיי אין די הענד.

די שטאדט-לייט האבען געלעבט צווישן זיך בשלום, ווייל זיי האבען במעט געהאט די אייגענע אינטערעסען. אויסערדעם האט

הער אין גאליציע, וואו דער שענדליכער האנדעל איז שטארק פער-
פרייטעט, ווי זאלען ווערן מיטלען ווי דעם האנדעל צו שטע-
רען. דער קאמיטעט האט די צייטען צעשיקט דעם אויפטרופ אויף דער
ראזענאק אויס ברעמען איז קירצליך געפאדערט אין גאליציע צוליב
דעם.

דאס פאמיליען-לעבען ביי די ווילדער.

ביי דער וועלט איז אנגענומען, אז דער ווילדער מענטש איז זיך
נישט שטארק מצער וועגען זיין פרוי און קינדער, אז עס ארט איהם
נישט נעהר וועגען זיי; ווען מען זאל פערקליינען דעם ווילדען, נישט
אויסגעבילדעטען מענטשען מיט אנזעכע ציוויליזירטע מענטשען, קאן
מען זאגען, אז דאס איז טאקע באמת אזוי. גאר אמת אין גאנצען איז
עס פארט נישט, די געווענהליכע התחייבות פון מאן צום ווייב און צו
די קינדער ווייסט און שוואט אויף דער ווילדער.

ביי די אינדיאנער פון צפון-אמעריקא האלט מען פאר א חרפה,
אז דער מאנספילד האלט מער ווייבער וויפיעל ער קאן מפרנס זיין.
ביי דעם פאטאנישען שבט, וועלכער לעבט אין האליפארניע
און שטעהט אויף א נעהר נידריגע סדרה אין דער הולטור, איז דא א
געזעץ, אז דער מאן מוז פערזאנלעך דאס ווייב מיט אלע הצטרפות
שטארקער אפילו ווי ביי אונז. ביי די אינדאנעזען האט דער מאן גע-
מונט אויספירן פאר די ווייב א געזעלט און עס פערקענען מיט דא-
גאנצעם. די ווייב וואס ער האט אויף דער יאגד געהאפט האט דאס
ערשטע יאהר נאך דער חתונה געהערט, לויט דאס געזעץ, צו דער
פרוי, דערנאך האט מען עס צעטיילט אויף גלייכע חלקים צווישען
זיך. אפילו ווען די פרוי איז נישט מיטגעגאנגען מיט דעם מאן אויף
דער יאגד, ווען זי איז די גאנצע צייט געבליבען אין דארף, האט זי
אויף געקומען איהר חלק. ביי די קארוסען, וואס וואהנען אין דרום-
אמעריקא, איז איינגעפירט, אז פאלד ווי דער מאנספילד האט חתונה
טיילט ער זיך אפ פון דער גאנצער משפחה אינ ווערד א פאמיליע
פאר זיך און ארבייט בלויס פאר זיין אייגענע פאמיליע. ביי די פיער-
לענדער איז איינגעפירט, אז ווי גאר דער מאנספילד איז אים שטאנד
מפרנס צו זיין א ווייב מיט קינדער, צו דורך פיש האפען, צו דורך
יאגד, פערט ער ביי זיינע עלטערן רשות חתונה צו האפען. ביי די
פאטאקודען, נעהר א ווילדער שבט, איז דער מנהג, אז מען מאכט די
טעכטער חתונה נאך גאר יונג, אזוי יונג, אז זיי קענען נאך גאר נישט
געבארען קיין קינדער, און זיי זענען, אפילו נאך דער חתונה, ביים
פאטער ביז זיי וואפענען אויס, גאר חתונה מוז איהר געבען די גאנצע
צייט, וואס זי איז ביים פאטער, דער מאן, פאר וועמען זי האט חתונה
געהאט. די קווינסלענדער ווילדע האלטען נישט שטארק פון די על-
טערנס התחייבות צו די קינדער, אפער ביי די קורנאנען פון דרום
אויסמיראליע מוז דער מאנספילד אויסהאלטען די פאמיליע און די
פרוי מוז איהם דערינען העלפען. ער מוז געהן אויף דער יאגד און
געקומען פאר די פאמיליע וואס צו עסען, און אמאל אז מען דארף,
אויף געהן פאר די פאמיליע מלחמה האלטען. א קורנאנער האט זיך
פאר איין איינאפאישען ריינערען אויסגעדרוקט וועגען זיינע התחייבות
פאר די פאמיליע מיט דעם לשון: ער געהט אויף דער יאגד, האפט
פיש, האלט מלחמה און בענקט גאך ווייב און קינדער.

ביי די מענטשענפערסער פון ניי-אירלאנד און פריטאניע מינען
די בעסטע השקפה געבען, אז די פאמיליען פון די סאלדאטען זאלען
זיך פיהרען ארענטליך. ביי די איינוואהנער פון דעם אינזעל מאנא
רעכענט זיך פאר איין אשת איש גאר די פרוי, וואס לעבט מיט דעם
מאן אין איין הויז און איז אנזער זיין שוין און השקפה; ביי די
איינוואהנער פון דעם אינזעל סאמא, רעכענט זיך די פרוי נישט פאר
קיין חתונה-געזעץ ווי לאנג ער נעמט איהר נישט אריין ביי זיך אין
שטוב האט זי האט פון איהם פאר דעם שוין געהאט קינדער. ביי
דעם מארישען שבט איז די פרוי בעשאפען: צו געבארען און פער-
מעהרען; דער מאן — צו בעשיצען די בעלה-פתישקייט. ביי די
איינוואהנער פון די אינזלען באדאן, מוז דער פאטער צוגעמען
אפילו די קינדער פון פאר דער חתונה, ווען זיי הובען שוין אן
אליין געהן. "גדע קוקט"

דעראקמאר: מ. ספעקמאר.
פערלאג פאלקסבילדונג.

הוצאות חדשות של "תושיה".

- (1) אלפא ביתא מצוירת בצבעים (ע"פ השטה הטבעית) עם ציורים יפים ואותיות הכתיבה. 24 בעד כל אות יש ציור יפה בצבעים, הנקרא בשם המתחיל באות זו, ושם הציור מתחת. נדפסת על טבלת גדולה, להדפיס אל הקיר בבה"ס. מחירה 20 קאפ, ע"פ 22 קאפ. מרבית על גיר עב — מחירה 30 קאפ, ע"פ 36 קאפ.
- (2) אלפא ביתא מצוירת בצבעים (כנ"ל) מטולטלת. ערוכה בקוביות. כל אות עם ציורה מרובים מחלקים קטנים מרובים על גורי גיר עב קטנים (קוביות) של הולדים לחבר אותם בעצמם, בכדי שתצא האות הדרושה עם הציור השייך לה — ערוכה כתבת-גיר יפה — וכתובה לוחות לרונמא ערוכות לזה. נועדה ללמוד ולשעשועים בבית ובבית-הספר. מחירה 75 קאפ, ע"פ 85 קאפ.
- (3) אלפא ביתא מטולטלת, ערוכה בקוביות. אותיותיה מרובות על גורי עין קטנים מרובים (קוביות) מכל ששה עבריהם ומכילה בארבעים ושמונה קוביותיה הרבה אלפא-ביתות עם נקודות מיוחדות, להרכיב מהן מלות ומאמרים — ערוכה כתבת גיר, נועדה ללמוד ולשעשועים בבית ובבית-הספר. מחירה 50 קאפ, ע"פ 80 קאפ.
- (4) אלפא ביתא מצוירת בצבעים (ע"פ השטה הטבעית), עם ציורים יפים. האותיות גדולות מאד, נדפסות בצבעים שונים וכתוב כל אות באים ציורים בצבעים מתאימים להם, הנקראים בשמות המתחילים באות זו, ומתחת לכל אות שמות הציורים שבתוכה. — נדפסת על טבלת גדולה להדפיס אל הקיר בבה"ס. מחירה 20 קאפ, ע"פ 30 קאפ. מרבית על גיר עב — מחירה 35 קאפ, ע"פ 43 קאפ.
- (5) אלפא ביתא מצוירת בצבעים (כנ"ל) במחברת קטנה נאה, שכל עמוד אות אחת עם ציורה ושמות הציורים מתחת האות, והעלים מרובים עם גיר עב. מרבית במעטפה ציורית (בצבעים) יפה, מרבית על גיר עב, נועדה ללמוד ולשעשועים בבית ובבית-הספר. מחירה 50 קאפ, ע"פ 60 קאפ.
- (6) אלפא ביתא מצוירת בצבעים (כנ"ל) מטולטלת ערוכה בקוביות. האותיות עם ציוריהן מרובים עם קוביות של גיר עב גדולות ויפות מכל ששה עבריהן, ערוכה כתבת גיר גדולה ויפה עם ציור נאה בצבעים ממעל. נועדה ללמוד ולשעשועים בבית ובבית-הספר. מחירה 1 רובל, ע"פ 1.00 רובל.

Hasar. „Tyshia“, Warszawa.—Verlag „Tuschijah“, Warschau.

געגען מערידען און פוקלעס!
אפאראט וועלכער היילט גרינדליך
אהנע אפעראציע. פרייז 2 ר' 50 קאפ.

D. MOШK (BCKH) apшава, Hалевки 37.

(56)

(57)

הדגל

מכתב-עתי בשפת עבר לכל עניני היהודים והיהדות בכל הארצות
יוצא לאור כלונדן אחת בשבוע.

„הדגל“ מכל 16 עמודים גדולים, ובו יבואו בכל גליון: מאמר ראשי, מכתבי סופרים מומחים ובקיאים, המפיצים אור על כל מראה וחיון בעולמנו, הפרק מ„רחוב היהודים“ מלא רב ענין וחדשות שנפלו ביעקב, בפרק זה עובדים סופרים בכל חלקי התבל ואיים רחוקים, המקרימים להביא לקוראנו את החדשות המענינות ממקומותיהם. בתודעות „החדשות“ ילדי-יום „הדגל“ תמיד הראשון הוריו להודיען לקוראיו, בכל מקום שיש יהודים יש לו מודיעי-חדשות פילימוני! בכל גליון וגליון יביא ספור, ציור או תמונה מקורי או העתקה. כן יבואו ב„הדגל“ מאמרי מדע, ומקום רחב הוקצו בו לבקרת ספרים חדשים שיוצאים לאור. — מודעות זה החלק הנכבד לבני עמנו הסוחרים, ובהיות „הדגל“ נפוץ בין כל אחינו שבכל ארצות תבל תביאנה המודעות-המסחריות רב טובה למוכרים ולקונים.

מחר „הדגל“ לשנה 6 רובל, בערך זה לחצי ולרבע שנה. לשלוח שטרות-רוסיה או מרקאות-הפוסטה בנות 10 קאפ' אד הדקציה:

„Hadegel“, 6 Tenter str. North London E

או אל אחד מסוכנינו ברוסיה:

Издат. Тушія Варшава. — Редакцію Гацефира, Варшава.

Редакцію Гамелиць, Ст.-Петербургъ,

H. Кагановичъ, Варшава, Hалевки № 38.

Л. Тыкочинскомъ, г. Вѣлостокъ.

ספעציעללעס אנגרא לאגער

הייזגער

רוססישער אונד אויסלענדישער

זייפע, פערפומערײא

אינר

האסמעטיה

ספעציעלל פערקויף פון צייהקבירשטען

S. ZUCKERMANN

Warszawa, Nalewki Nr. 16.

(39)

16—12

פערלא: „פאלהסכילדונג“.

ציוניסטישע ביבליאטעהק.

ב.

די מינסקער ציוניסטישע אסיפה.

פרייז 10 קאפ. מיט פארטא 12 קאפ.

ציוניסטישע אנודות בעמוטען ראכאט.

Книгоиздательство „Tyшія“ Варшава.

Verlag „Tuschijah“ Warschau.

מינדליך: נאוואליפקי 7, וואהנונג 9.

נדבות.

דורך דער אדמיניסטראציע פון דער יודישער פאלקס-צייטונג אין קראקוי: ה' פיינער מפרעדיאז 50 קאפ. עבור נאציאנאל פאנר.

די פירמא עגזיסטירט זייט 1885 יאהר.

נייעס!! נייעס!! ברוכבענדער עלעקטרא- גאלוואנישע

היילען גרינדליך נאך קורצעם געברויך, אונד נאך 8 מאנאטליכען טראגען ווירד דער ברוך געגליך אויסגעוויילט. זיי האלטען גוט איי דעם ברוך אונד דריקען גישט דעם קערפער, ווערען דא אהנע עלעקטריע איי דאם אונטערגליך. בויכ בענדער פיר פרויען, עלאם-טוישע גוטמי שטרימפפע פיר גע-שוואלענע פיס. בריללען מיט וועגעציאנישע גלעזער, וועלכע שטערקען די אויגן. אפאראטע פיר העמערדערען, אויך אנדערע צירוגנישע אונד אפטישע ארטקעלע עמפעהלט צו פאבריקס פרייען די לאנג יעהרדיגע פירמא

Хирургическо-Оптический

магазинъ

подъ фирмою Александръ Сенаторская 22, Варшава — דא עס האט זיך געציגט או מען מאכט נאך אונזערע ברוכבע-דער, ביטען וויר אויפגעקוקאן צו זיין אויף די אריגענאל מיטן סטעמפל פון אונזער פירמא

וויר בעזיצען הונדערטע דאקטריינען פון די עיניגע וואס האבען געטראגען אונזערע ברוכבענדער.

ביי בעשטעלונגען פער פאסט דארף מען נור איינציגען דאם מאס פון קערפער 149 הערם — פרייז 1 זייטגע 6 רובל, 2 זייטגע 10 רובל. 50—8

די פירמא עגזיסטירט זייט 1885 יאהר.

בית-מסחר-הספרים של

ר' מנשה קדישזאהן ושותפיו

נעתק מרחוב נאלעוויקי 39 Nr. לרחוב גענשא 14 Nr.

בבית המסחר הזה נמצא למכירה מכלד הוצאותיו והם: חומש עברי-טייץ מ"י עם ל"ו פירושים על נייר פשוט, ועל נייר רעגאל, חק לישראל להק על נייר פשוט ורעגאל, חק לישראל ע"ט על נייר פשוט ועל נייר רעגאל, חומש כ"ו פירושים, ושים ירושלמי על נייר פשוט ורעגאל, — גם כל מיני ספרים מכל הדפוסים, הן ספרי דפוס ווילנא, ווארשא, ליובלין ופיעטיקוב והן ספרי ח"ל, ממלא רצון הקונה בעצתיו.

(142) אדרעסע: 5—4

M. Кадишсонъ и Ко. Варшава Гусья 14.

הויז דרוקעריי

יעדערמאן איזט אים שטאנדע מיט מיניער טיפען-דרוקעריי אונד אונדערע וועלכע זינד פארהאן-דען אין רוססישע, פראנצעזישע אונד העברייאישע בוכשטאבען, יעלכט דרוקען אלעס וואס ער האבען וויל.

גארניטורנ' 0 מיט 90 טיפען 1 ר' גארניטורנ' 3 מיט 480 טיפען 4.75 ר' " 1 " 160 " 2. " 2 " 290 " 3.50 " 4 " 700 " 6.00 " 1000 " 10. —

צו בעזיצען אויס דיא שטעמפל-אונד טיפען-פאבריקען

И. А. ЛЕВИНСОНЪ

J. LEWINSON

Одесса, Калатная 122.

WIEN, I. Adlergasse 12.

פרייקוראנטע ווערען פערזענדעט נאך ערהאלט איינער פאסטמארקע 7 קאפ.

(186) אגענטען ווערען איבעראל געזוכט. 10—4

קונערטאל בשביל ער חג המסח
 איין ריינעם ניסענשטאלק ווער געווען
 פיר מאנענליכערע, נישט צום קאכען
 און באקען פערשידענע שפייזען.
 הארטע קאקסבוסטער, אויך אלע
 ארטיקלען פיר שאקאלארעפאבריקען.
 הכשרים פון ווארשוער רבנים.
 הייפסטערקויף אין ווארשא, דויקא 86
 15 10 ב"י א. מ. קאשער. 11

ד"ר מ. פינקעלקרויט
 ווארשא, קארמעיציקא 28
 היילט האלץ, גאזע, און אויערען-
 קראנקהייטען.
 היילט אויך שטאמערנדע (וועלכע
 121) זאציקען זיך ביים ריידען. 9-10

א.א.א. גורסקי, ווארשא, לעשנא № 4
 דאס בעסטע מיטעל צום רייניגען די צאָהנער,
 פערדיטעט זיי פון פוילען און ווייטג און בלעכענע שעכטיל צום פרייז
 5—5 20 קאפ' און 80 קאפ' פארדערן איבעראל. (125)

דווקעריי עט ליטאגראפיע
ש. בעלכאטאווסקי, פעטראקאו.
 (געגרינדעט אין 1860 יאהר)

מיר גלויבען אז מיר פערשפארען צו לויבען און רעקלאמירען אונזער
 דרוקעריי, וועלכע עקסעסטרע שטאן מעהר ווי 40 יאהר, און האט זיך
 א גוטען נאמען געשאפט. די פיעל ווערקע וועלכע זענען געדרוקט געווארען
 אין אונזער דרוק אין דעם משך פון די 40 יאהר — זענען די בעסטע עדות
 דערויף. מיר מאכען נור אויפגעקוקט, אז מיר האבען די לעצטע צייט פיעל נייע
 סארטען שריפט און פערציירונגען איינגעשאפט, כדי צו פערפיינערען די ארבייטען
 נאך די לעצטע מאדע. מיר נעמען אן צו דרוקען ביכער, העברעאישע, פלפול
 ספרים, זשארנאלישע, רוסישע, דייטשע, פראנצויזישע וכו'; אויך נעמען
 מיר אן צו דרוקען אלערליי עטיקעטען, פרייזקארטען, פאבריקאטע
 ביכלעך, פאסט-פאפיר, קוויטארויזשען, ווייז-קארטען וכו'.
 אויך געפינט זיך שטענדיג אויפ'ן לאגער קארמעילקעס עטיקעטע.
 אלעס ווערט פון אונז שטעל אויסגעפיהרט, צו זעהר ביליגע פרייזען
 פעטראקאו איזט ביי ווארשא, רייזע קאסטען נור 1.96 רובל.
 אדרעסע: 14—8 (128)

Въ Контору паровой типо-литографіи
Ш. Белхатовскаго, г. г. Петроковъ.

פארויכטיג!
 דאס איינציגסטע מיטעל צו א ברוך
 איז נאר דרוכענדרע וועלכע האלטען
 גוט איין דעם ברוך און דרוקען נישט
 דעם קערפער, וועהרענד גענצליך
 אויסצוהיילען איז אונמעגליך.
 זאלכע פערפערטיגט די פירמא
Д. Мошковскій, Варшава
 Натевки № 37
 וועלכע איז בעהערט ווארדען מיט מע-
 דאילע פון דאקטארסע אויסשטעלונג
 37 צו בעאכאכטען דעם נומער 37

פארזוער נייעסטע מאדעלע
 עמפעהלט דער בעקאנטע מאגאזין פון
 דאמען-מענטעל, וויערזען צו פוסער און קאסטיימען
 ד. באראדאווסקי ווארשא, לעשנא № 9 וואהנ. 4
 אויפ'ס פערלאנג פערפערטיגע אללער ארט בעשטעלונגען
 147 אין 24 שטונדען. 2—25

איין גליק פיר בעלי מלאכות
 ווען זיי וועלען איינפיהרען ביי זיך צו דער ארבייט די נייעסטע סיס-
 טעמע מאשינען און אפאראטען פון היינטיגער צייט, די מאשינען
 שפארן איין פיעל צייט, געלד און געזונד מיט פרייזען, בעשרייבונגען
 און אלעס מעגליכע בין איך בערייט צו דיענען יעדען איינציגען אויף
 דאס ערשטע פערלאנגען.
 140 (140)
С. Е. Левинъ, Варшава, Налевики 33, во дворъ.
 Складъ ремесленныхъ машинъ и принадлежностей.

נייטיג פאר יעדען! **וויכטיג פאר אלעמען!**

— וואס איז אייער שווערע? אייער פרנסה? אייער זעגט א
 סוחר? א הענדלער? א קרעמער? א לעהרער? א בעל-מלאכה? וויפיעל
 פארדיענט אייער א חודש? ... נאר וויפיעל אייער זאלט נים פארדיענען.
 קאנט אייער דאך אפשפארען עטליכע פרנסות א טאג, פארזארגען
 אייערע נייב און קינדער אויף נאכ'ן טוירט; טאמער שטארבט אייער
 חלילה פאר דער צייט וועלען אייערע קינדער נישט בלייבען אויפ'ן
 אנדערען טאג אהן ברויט, אייער אלמנה וועט מען נישט דארפן נעהן
 מאכען איבער דער שטאדט קיין גבול, אייער טאכטער וועט האבען מיט
 נאס צו נעהן צו דער חופה, און טאקי אייער אליין, אייער מענט אייך
 לעבען ביז 120 יאהר, קאנט אייך באווארענען אויף דער עלטער מיט
 א קאפיטאל פון מזומניע קערפלעך. דאס קאנט אייער אויספיהרען נאר
 דאן ווען אייער פארשטאנד אייער לעבען, און פכרי צו פערקריג-
 גערען אייך די זאך האט די נייג אסעמוראניג-געעלשאפט

Высочайше утвержденное **Генеральное Общество Страхованій жизни** **и пожизненныхъ доходовъ**

אויסגעארבייט פון אייגענטומערען פריוילעגיעס, וואס קיין
 געעלשאפט האט זיי נישט:

(א) אייער קאנט אייער פרעמיע צאהלען אלע חודש. — (ב) אייער
 צאהלט נישט פאר קיין פאליס און עס קאסט אייך נישט קיין שום הוצאות. —
 (ג) לנאטע אויף צו צאהלען פרעמיע נאכ'ן זמן, האט אייער דריי חלקים. —
 (ד) האט אייער אייגענצאהלט דריי יאהר קאנט אייער נאכרעם אויספיהרען
 צאהלען פון צוויי ביי דרייצעהן יאהר און אייער זענט אלץ פארשטאנד (ненарушимость)
 פאליס באווארענט פון לאדעניש און פון אלסדיג, עס מען זיין וואס קיין
 (неоспоримость) — (ה) נאך די ערשטע דריי יאהר קאנט אייער מאכען
 מיט אייער פאליס וואס אייער ווילט, אדער אויספיהרען צאהלען פרעמיע און
 ארויסנעמען איין אייגענצאהלטע פאליס אדער אויסליהען אויפ'ן פאליס
 געלד אויף 6% קשנה, וברוחה פארשידענע קאמבינאציעס. — (ו) אייער
 קאפיטאל ווערט ארויסגעצאהלט ניד אהן א שום עכפ, און נאר אייך אדער
 אייערע יורשים; קיין שום ארעסט און קיין שום חוב אייך אייער קאפיטאל
 ווערט נישט אנגענומען.

אגענטען ווערען געזוכט אומעדום. — ביכלעך, טאריפען,
 בלאנקען ווערען ארויסגעשיקט איטליכען אומזוסט.
 זיך ווערדען צום:

Управляющіи Агентствами Генеральнаго О-ва Страхо-
 ваній жизни М. Л. ЕВЗЕРОВЪ, ОДЕССА.
 די פראוילעגיע פון דער געעלשאפט איז אין:
 10 10 С.-Петербургъ, Невскій 23. (82)

בילליג און פראקטיש
 לערען איך דורך בריעף ופא'פ גיך און גוט מאכען אלע סארטען זיף טאאלעטע
 וכשרה, וועט-סאדע, חיובישעסע פאקאסט, עהל צום פארבען א 2 ר' א מור'
 הדבר חדש. שוה-וואקס, וואגען שמירע, סאפאזשנע מאפע צום ווייך מאכען
 לעדער, דיקען וואוועלין, סאכאנאסט, על תום דרכי בזה שאני מורה להועיל
 פא'פ ווע' מכתבים ראה עדות הרבנים דפה ומתלמידי בהצפירה" № 124
 272 שנת 1900—וב"המליץ" № 177. ראה בוואספאד 25-26 № ש"ה, גם זיך
 איך א שותף צו פארבעצירען אלעס הנ"ל אפילו חוץ לתחום מבי' לתשובה
 א מארקע בת שבוע.
 אדרעסע: Мыловаръ, Іосифъ Іанкелевичъ, г. Дубоссары
 Хере. гуд. сор. д. 153 1—1